

TARTU ÜLIKOOLI NARVA KOLLEDŽ
EESTI KEELE JA KIRJANDUSE LEKTORAAT

Anastassia Antropova
ÕPETAJA ROLL KEELEÕPPEKESKKONNA KUJUNDAJANA
Bakalaureusetöö
Juhendaja Pille Lille

NARVA 2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. KEELEÕPPEKESKKOND	5
1.1. Reaalne keelekeskkond	5
1.2. Inimesed keelekeskkonnana	7
1.3. Meedia ehk kirjalik keelekeskkond	8
1.4. LAK-õpe ja keelekeskkond	9
1.5. Õpetaja ja keelekeskkond	10
1.6. Motivatsioon keeleõppeks	15
2. UURIMUSEESMÄRK, MEETOD JA VALIM	17
3. UURIMUSTÖÖ TULEMUSED JA ANALÜÜS	19
3.1. Keelekeskkond sihtrühma pilgul	19
3.1.1. Keelekeskkonna vajalikkus	19
3.1.2. Keelekeskkonna loomise probleemid	19
3.1.3. Keelekeskkonna loomise võimalused	21
3.1.4. Õpetaja roll keelekeskkonna loomisel	22
3.2. Keeleõppekeskkonna variatsioonid	23
3.2.1. Klassiväline tegevus	23
3.2.1.1. Klassi tasandil	23
3.2.1.2. Kooli tasandil	27
3.2.2. Õpetaja keelekandjana	28
3.2.2.1. Keelekasutus tunnis	28
3.2.2.2. Keelekasutus mujal	29
3.2.3. Rääkivad seinad	32
3.2.3.1. Informatsiooni sisu	32

3.2.3.2. Informatsiooni keel	34
3.2.4. Media ja kirjalik keskkond keeletundides	34
3.2.4.1. Eestikeelsed saated ja ajakirjandus	35
3.2.4.2. Eesti keelse kirjanduse lugemine	37
3.3. Sihtrühma motivatsioon keeleõppeks.....	40
3.4. Õpilaste keeleoskuse areng	41
3.5. LAK-õpe eesti keele tundides	43
KOKKUVÕTE	45
SUMMARY	47
KIRJANDUS	49
LISAD	50
Lisa 1. Küsimustik õpilastele	50
Lisa 2. Küsimustik klassijuhatajale.....	54
Lisa 3. Küsimustik aineõpetajale	56

SISSEJUHATUS

Käesoleva uurimistöö teemaks on „Õpetaja roll keeleõppe keskkonna kujundajana“. Antud teema aktuaalsus on küllaltki suur. Vastavalt 2012. aasta läbi viidud rahvaloendusele elab Ida-Viru maakonnas 119256 venelast ja 32553 eestlast, mis näitab selle maakonna venelaskonna suurt kontsentratsiooni (STAT 2012). Emakeelt kõnelejatega suhtlemisvõimaluse puudus Ida-Virumaal mõjutab õpilaste keeleoskust, nendel kaob motivatsioon keeleõppeks, mis edaspidi takistab noori õppe- ja töökoha leidmisel. Selleks, et seda olukorda parandada õpetajad peaksid looma keeleõppekeskkond.

See teema on aktuaalne ka sellepärast, et aastaks 2013 pidid riigikeelest eristuva õppekeelelega gümnaasiumid üle minema eestikeelsele õppele 60% ulatuses. Lisaks sellele Haridus- ja Teaduministerium valmistab üleminekut eestikeelsele õppele põhikoolis ette, et üleminek eestikeelsele õppele gümnaasiumis oleks sujuvam (ÜHS AK 2007-2013: 15). Üldharidussüsteemi arengukava 2007-2013 elluviimist võib soodustada rikkalik põhikooli keeleõppe keskkond, mille loovad õpetajad ja kool.

Bakalaureusetöö on jaotud kolmeks osaks. Esimene peatükk käsitleb selle teema teoreetilist materjali keeleõppekeskkonna loomisest. Teises peatükis räägitakse uurimuseesmärgist ja ülesannetest ning kirjeldatakse valimit. Viimases peatükis käsitletakse analüüsitud uurimuse tulemused. Kõik töös esinevad tsitaadid ja küsitletute arvamused on eraldatud kaldkirjaga.

1. KEELEÕPPEKESKKOND

Bernard Spolsky (Rannut 2005: 12) defineerib kolm tegurit, mis mõjutavad teise keele omandamist: kes õpib, mis keelt, kui palju ja missugustel tingimustel. Keeleõppe tingimuste all peab ta kõigepealt keskkonda „*kui sotsiaalset konteksti, milles toimub sihtkeele omandamine, mida mõjutavad soov suhelda ja samastuda sihtkeele kõnelejatega ning keeleõppesituatsioon*“ (Rannut 2005: 12). On teada, et keeleõppe tulemusi võivad mõjutada ka teised tegurid, näiteks keeleõppija individuaalne iseärasus või motivatsioon keeleõppeks. Ülle Rannut märkab, et Eestis keele õpetamisel pööratakse rohkem tähelepanu sellele, kes õpib, mis keelt ja kui palju, vähem keskendutakse keele omandamise tingimustele. Kuigi sotsiolingvistiline keskkond mõjutab keeleomandamist rohkem kui tundide arv ning erinevas keskkonnas võib saavutada erinevaid tulemusi sama tundide arvuga. (Rannut 2005: 12)

Keeleõppe puhul on väga oluline, kas see õpe toimub keelekeskkonnas või väljaspool seda. Inglisekeelses erialakirjanduses nimetatakse kaht tüüpi keeleõpet: võõrkeeleõpe (*foreign language teaching*) ja teise keele õpe (*second language teaching*). Esimene keeleõpe on keele õpetamine keelekeskkonnast väljaspool, kus ainsaks keele kasutajaks on õpetaja ning keelt kasutatakse ainult keeletunnis. Teine keeleõpe on õpetamine keelekeskkonnas, s.o maal või linnas, kus võib õppivat keelt kasutada inimestega suhtlemisel. Ida-Virumaa puhul võib öelda, et selles maakonnas valitseb pigem võõrkeeleõpe ning keelekeskkond luuakse vaid tundides, sest selles maakonnas on suur muulaste kontsentratsioon ning kõikjal räägitakse suuremal jaol vene keelt.

1.1. Reaalne keelekeskkond

Kahjuks Ida-Virumaal on raske leida reaalselt keelekeskkonda, eriti Narvas, kuigi see on ikkagi võimalik. Kindlasti on maakonnas kõik tänavasildid, reklaamid, teeviidad eestikeelsed. Seda kõike võib pidada keelekeskkonnaks, mille abil võib keelt õppida.

Reaalse keelekeskkonna hulka võib kaasa tuua ka klassitunde, mida tehakse eesti keeles, ning kus on eesti keel kasutusel. Samuti võivad siia kuuluda ka klassiseinad, kuhu paigutatakse erinev eestikeelne õppematerjal, või kooli stendid, ustel olevad sildid,

kuhu paigutatakse informatsioon eesti keeles. Klassiruumis peaks olema rikkalik visuaalne keelekeskkond selleks, et lastel oleks võimalus alati saada keelelist tuge tõhusamaks õppimiseks, näiteks nn rääkivad seinad. Sellise keelekeskkonna kujundamine on kasulik, kuna arendab lastel sisemotivatsiooni: paneb neid iseseisvalt leida vajalik materjal ning tagab enesekontrolli.

Kuna Ida-Virumaa on laias laastus venekeelse keskkonnaga maakond, peaksid õpetajad kas kujundama keelekeskkonda klassis või saatma õpilasi reaalsesse keelekeskkonda. Reaalsesse keelekeskkonda minekuks peab õpilasi ette valmistama nii keeleliselt, kui ka psühholoogiliselt ja sotsiaal-kultuuriliselt. Keeleline ettevalmistus eeldab sihtkeele grammatika ja sõnavara omandamist. Selleks võib klassis ette mängida võimalikke olukordi (nt dialoogid, rollimängud), õppida temaatilist sõnavara (nt *pank*, *pood*). Psühholoogiline ettevalmistus eeldab seda, et laps saab kõigepealt lahti hirmust vabalt rääkida isegi vigu tehes. Selleks peab õpetaja õpilasi rääkima julgustama, neid innustama, sisendama ja arendama eneseusku. Samuti peab lastel säilima turvatunne. Kõike seda võib tagada rollimängude kaudu, selleks et õpilane oleks keelekeskkonnas tekkivaid situatsioone eelnevalt läbi mänginud. Sotsiaal-kultuuriline ettevalmistus tähendab seda, et lapsed on saanud teadmised teises kultuuris käitumise kohta: laps teab, kuidas esitada küsimusi, kuidas alustada ja lõpetada vestlust, kuidas tänada, paluda jne. Sotsiaal-kultuuriline ettevalmistus aitab vältida kultuuridevahelisi konflikte.

Reaalsesse keelekeskkonda minek vajab suurt ettevalmistust nii õpetajatelt kui ka õpilastelt, et suhtlemine keelekeskkonnas edeneks ja tooks kasu. Kuigi see on ka väga vajalik selleks, et lastel oleks võimalus suhelda keelekandjatega ning nad võiksid ennast proovile panna, kasutades tunnis omandatud materjali. Lastele tuleb näidata õppiva keele vajadust ning selle kasutamise võimalusi. Keskkonda mineku vajadusest kirjutavad Tiina Kikerpill ja Leelo Kingisepp oma metoodikavihikus „Keelekeskkond võõrkeeleõppe toetajana“, kus nad toovad välja Johanna Bechtold'i poolt sõnastatud keelekeskkonna kasutamise eeliseid. Ta räägib esiteks, et keskkonda minek vähendab võõristust ja ebakindlust muukeelse keskkonna suhtes ning suhtlemine keskkonnas aitab ületada keelelisi, sotsiaalseid ja psühholoogilisi barjääre. See on tõepoolest nii, kuigi õppija peab olema motiveeritud; ka keeleliselt, psühholoogiliselt ja sotsiaal-

kultuuriliselt ette valmistatud. Teiseks on vajalik omandatud materjali kinnitamine: „õppijad saavad kasutada tavalisi, igapäevaseid väljendeid tegelikes situatsioonides“. Kolmandaks on keelekeskkonda minek vahelduseks rutiinsetele tundidele koolis nii õpilastele kui ka õpetajale. Neljandaks võib see paremaks muuta rühmasiseseid suhteid ja suhteid õpetajaga, mis avaldavad positiivset mõju kogu õppeprotsessile. (Kera 2005: 15-16)

1.2. Inimesed keelekeskkonnana

Ülle Rannut räägib, et maailmas on tehtud mitu uuringut, mis tõestavad emakeelekõnelejatega suhtlemise positiivset mõju keeleõppe tulemustele (Rannut 2005: 13). Tänu sihtkeelt kõnelejatega suhtlemisele saab keeleõppija teadmised õpitavast keelest ja selle keele kultuurist, mis aitab omandada verbaalseid ja mitteverbaalseid suhtlemisreegleid. Ülle Rannuti arvamusel rikastab suhtlemine ka keelekandjatega keeleõppija sõnavara ning õpetab keelekasutamist erinevates kontekstides. Seega võib öelda, et tõhusamaks keeleõppeks tuleb käsitleda keeleõppe keskkonda kui olulist aspekti, mis on vajalik sihtkeele arenguks. Eriti on see tähtis Ida-Virumaal, kus on vähe sihtkeelt kõnelevaid inimesi ning on suur muulaste kontsentratsioon, kes räägivad omavahel emakeelt. (Rannut 2005: 10)

Emakeelekõnelejatega suhtlemine on vajalik ka sellepärast, et peale õpetaja peab keeleõppija kuulma ka teisi tämbreid, väljendusviise, kõnetempot, mida teised inimesed võivad pakkuda. Lisaks sellele puutuvad lapsed klassitunnis niisuguse nähtusega kokku nagu õpetaja kõnepruuk (*teacher talk*), mida iseloomustavad aeglasem tempo, lihtsamad grammatilised konstruktsioonid, selge hääldusviis jne. (Kikerpill, Kingisepp 2000: 21) Kui õpilane kuuleb ainult õpetaja kõnet, harjub ta tema kõne iseärasustega, aga kui ta puutub tegelike keelekandjatega kokku, võib tekkida olukord, kui nendest aru ei saadagi. Õnneks võib sellist situatsiooni leevendada, nt kutsudes tundidesse külalisi või organiseerides mingit õpperetke keelekeskkonda. Nt on Tartu Annelinna Gümnaasiumis tavaks niisugune meetod, kui igas klassis õpetab korraga mitu eesti keele õpetajat. See on loodud selleks, et soodustada keeleõppimist, kuna üks õpetaja seletab paremini

grammatikat, teine oskab kõiki rääkima panna jne. Ma arvan, et selline meetod aitab leevendada harjumust õpetaja kõnepruugiga.

1.3. Meedia ehk kirjalik keelekeskkond

Kõik me elame praegu globaliseerivas maailmas, kus on igal pool kasutusel veebipõhised ressursid nii igapäevases elus, töökohal, kui ka õppimisel. Meediakanalite kasutamine keele õpetamisel on ka üks lihtsamaid keeleõppekeskkonna kujundamise viise. Sellist keeleõppekeskkonda võib õpetaja kujundada sõltumata piirkonnast ega riigist, kuna nt interneti ressursse võib piiramatult kasutada maailma igas punktis.

Arvestades internetisõltuvuse tekkimise võimalust ja interneti ebatavalise informatsiooni saabumist (nt välkuudised), peab õpetaja olema ettevaatlik õppematerjalide valimise ja nende kasutussagedusega.

Keelekeskkonda võib luua ka videomaterjalide abil. Videomaterjalide hulka kuuluvad õppevideod ja autentne videomaterjal. Keeleõppe videomaterjali eesmärgiks on tutvustada õpilastele keele funktsioone suhtlussituatsioonide kaudu, näiteks kuidas on vaja tervitada või abi paluda. Autentse videomaterjalina võivad esineda mängufilmid, tõsielu- ja dokumentaalfilmid ja animafilmid. (Kikerpill ja Kingisepp 2000: 9)

Illustreeriva audiovisuaalse õppematerjali kasutamine tunnis annab õpetajale võimaluse muuta õppetöö mitmekesisemaks. Lisaks sellele videomaterjalide kaudu võib tutvustada õpilastele õpitava keele maad ja kultuuri põnevate lugude kaudu või temaatiliselt. (Kikerpill ja Kingisepp 2000: 9)

Media ehk kirjalik keskkond arendab lastel mitmesuguseid osaoskusi (kuulamine, kõnelemine, kirjutamine, lugemine), mis on väga vajalikud keele omandamisel. Luues tundides meedia ehk kirjaliku keskkonda lastel laieneb silmaring, sõnavara, lastele tutvustatakse eri maade ja kultuuri. (Kikerpill ja Kingisepp 2000: 10)

1.4. LAK-õpe ja keelekeskkond

LAK-õppe vajadus on tekkinud Eestis pärast iseseisvuse taastamist 1991. aastal, kui eesti keel kuulutati välja riigikeeleks välja ning ühtlustati eesti ja vene õppekeelega koolide õppekavad. Probleem on seisnud selles, et vene õppekeelega koolides suurendati küll eesti keele tundide arvu, kuigi sellest ei piisanud. „*Enamiku vene õppekeelega keskkooli lõpetanute eesti keele oskust ei peetud piisavaks selleks, et konkureerida tööturul või jätkata õpinguid kõrgkoolis*“. Seetõttu riik otsis võimalust selle olukorra parandamiseks ning sel sajandil suureneb vene õppekeelega koolide arv, mis pakkusid eestikeelset üldjoontes LAK-õppe põhimõtteid järgitavat õpet. Hiljem (1992. aastast) hakati Eestis tutvustama keelekümblust, keeleõpimeetodit, mille puhul omandatakse vähemalt pool õppemahust teises keeles (EKSS: 2009), ning selle õppeviisi ideed rakendama. (Mehisto jt. 2010: 12-13)

Niisiis „*Lak-õpe on ühel ajal aine- ja keeleõpe. Keeles, mis ei ole õpilase emakeel, õpetatakse ja õpitakse näiteks matemaatikat, loodusteadust, kunsti või majandust mis tahes kooliastmes või ka lasteaias*“ (Mehisto jt. 2010: 13). LAK-õppe eesmärkideks on saavutada klassile vastav siht- ja emakeele kuulamise, rääkimise, lugemise ja kirjutamise pädevus ning sihtkeele ja õpilase emakeele seotud kultuuride mõistmine ja väärtustamine.

Tuleb märkida, et LAK-õppega on seotud mitmed väärkujutlused. Esimene on see, et võõrkeeles õpivad lapsed ei saa omandada aineteadmisi samahästi kui emakeeles õpivad lapsed. „Lõimitud aine- ja keeleõpe“ raamatu autorid väidavad, et tegelikult on see vale arusaam ning LAK-õppe õpilased saavad tavaõpilastega võrreldes niisama häid või isegi paremaid õpitulemusi. (Mehisto jt. 2010: 24) Teiseks kardavad paljud vanemad, et õppides teises keeles, langeb lastel emakeeleoskus. Kuigi tegelikkuses LAK-õppe õpilaste emakeele lugemise, kirjutamise ja kuulamise testide tulemused kinnitavad, et nende emakeele tase on hea või isegi parem kui tavaeakaaslastel. See on seotud sellega, et LAK-õppe õpilastel õpingute jooksul areneb välja „*metalingvistiline teadlikkus*“. „*See tähendab, et nad suudavad keeli paremini võrrelda ning sõnu teadlikumalt valida ja oma mõtet täpsemalt edastada*“ (Mehisto jt. 2010: 24). Kolmandaks arvatakse, et

LAK-õpe sobib ainult targematele lastele. Uurimused on aga näidanud, et isegi kolmeline õpilane saab selle programmiga edukalt hakkama.

LAK-õpe on tihedalt seotud mõistega lõiming. Lõiming LAK-õppe kontekstis tähendab esiteks seda, et *„ainetunnid hõlmavad keeleõpet“*, teiseks seda, et *„ainetundides õpitut kasutatakse keeletundides“*. Kuigi *„keel ei ole peamine õppeaine“*, keel on ainult vahend aine õpetamisel ning *„paradoksaalsel viisil õpitakse keelt aga paremini, kui otsesele keeleõppele pööratakse vähem tähelepanu ning suurendatakse aineõppe osakaalu“*. (Mehisto jt. 2010: 37) Tuleb aga ära mainida seda, et vaatamata sellele, et keel on ainult vahend, tuleb ikkagi tagada lastele keeleõppe tuge.

LAK-õppe järgi õpetamine nõuab õpetajatelt suurt ettevalmistust ja suuremat koostööoskust. Kuna õpieesmärkide saavutamine vajab õpetajalt teadlikku pingitust ning omakorda õpematerjalide ülesotsimine ja kohandamine vajab aega. Seega vajab õpetaja tuttavaid või kolleege, kes õpetavad ka LAK-õppe programmi järgi, kuna *„koostöö aitab leevendada stressi, säästa aega ning tuua märkimisväärset isiklikku ja ametialast kasu“* (Mehisto jt. 2010: 27). LAK-õpe eeldab ka keeleõpetaja ja aineõpetaja suurt koostööd. *„Keeleõpetajatel on LAK-õppe programmis eriline roll. Lisaks keele õpetamisele tavapärase ainekava alusel toetavad nad aineõpetajaid, aidates õpilastel omandada neid keelendeid ja sõnavara, mis on vajalikud teiste ainete valdamiseks. Seeläbi aitavad keeleõpetajad kaasa aineteadmiste omandamisele“*. (Mehisto jt. 2010:13)

1.5. Õpetaja ja keelekeskkond

Õpetaja on tänapäeval funktsioonide spekter. Temal on erinevad rollid, mida ta peab täitma. On olemas ka mitu õpetaja tööd reguleerivat dokumenti, mille põhjal peab õpetaja eesmärgistama ja planeerima oma tegevusi. Need on riiklik õppekava, kooli õppekava, ametijuhend ja õpetaja kutsestandard. (Rohtma 2004: 11)

Peamiseks õpetaja ülesandeks on oma aine õpetamine. Vastavalt kutsestandardile peab pedagoog valdama õppesisu ja oskama valida sobivat tegutsemismudelit sõltuvalt

õpigrupi tasemest ja õpiolukorrast. Samuti tema ülesandeks on analüüsida ja hinnata õpilaste õppimist, käitumist ja hoolsust. Teiseks on õpetaja administratiivtöötaja. Selles rollis peab ta täitma koolidokumentatsiooni (e-kool, tunnistused, õpilasraamat jms). Õpetaja on ka kooli esindaja lastevanemate ees (kui tal on klassi juhtimine), edastades infot koosolekutel või individuaalsetel vestlustel vanematega. Vastavalt kutsestandardile oskab õpetaja juhendada lastevanemaid ja teha nendega koostööd, suunates neid kasutama tugisüsteeme ja spetsialistide abi lähtuvalt õppija vajadusest. Õpetaja kutse ei eelda koostööd mitte ainult lastevanematega, vaid ka kooli administratsiooni ja kolleegidega. Seda kinnitab ka õpetaja kutsestandard (ÕKS 2010): „*Õpetaja oskab toimida töökollektiivi ja töörühma liikmena ja on suuteline osalema õppeasutuse arengu- ja õppekavade väljatöötamises ning hariduselu edendamises nii õppeasutuses kui ka väljaspool seda.*“

Õpetaja järgmiseks tähtsaks rolliks on klassi arengu suunamine. Õpetaja ei anna lastele mitte ainult oma aine teadmisi edasi, vaid soodustab ka laste kõlbelist, sotsiaalset, vaimset, kehalist ja emotsionaalset arengut. Õpetaja oskab lapsi motiveerida ja julgustada, nõustab neid vajaduse korral (ÕKS 2010).

Järgmiselt esineb õpetaja ka õpikeskkonna kujundaja rollis. Valdek Rohtma sõnul „*vaimse tegevuse, õppimise ja enese arendamise juures on oluline turvaline ja stimuleeriv õpikeskkond. Selle kujundamisel on suurem roll aineõpetajatel, aga aluse peavad looma ennekõike kooli juhtkond ning seejärel õpilased klassijuhataja juhendamisel*“ (Rohtma 2004: 25) Eriti on tähtis luua psühholoogiliselt ja füüsiliselt turvalist õpikeskkonda LAK-õppe soodustamisele, sest õppimine teises keeles võib tekitada lastel stressi. Seega peavad õpilased end tundma turvaliselt. Nad peavad teadma, et keelt võib kasutada kartmata vigu teha ning on sobimatu klassikaaslaste eksimusi naeruvääristada. Selleks peab õpetaja koos õpilastega looma klassi reegleid ning nende järgi käituma ja õpilaste käitumist suunama.

Lõputöö autor väidab, et õpetaja ülesandeks on ka keelekeskkonna kujundamine. Kuidas ta võib seda luua? Kõigepealt õpetaja on „keeleline eeskuju“, sest Ülle Rannuti sõnul „*muukeelsete õpilaste keeleoskuse arendamisel on tähtsal kohal õpetaja*

keelekasutus, sest õpilased omandavad sõnavara, grammatikat ja hääldust õpetaja keelekasutuse kaudu teatud kindlates tavatoimingutes keelemallidena“ (Rannut 2003: 93). Õpetaja peab rääkima selgelt ja aeglaselt, kasutama oma kõnes parafraseerimist, grammatiliselt lihtsamaid lauseid, kordamist. Peale verbaalsete vahendite, kasutab õpetaja ka mitteverbaalseid vahendeid: miimikat, žeste, liigitusi – kõike seda, mis aitab lastel öeldust paremini aru saada. Oluline on samas kasutada tunnis ainult üht sihtkeelt. Seda tehes, loob õpetaja kuulamist, aimamist ja kasutamist motiveeriva keelekeskkonna. Kuigi tuleb olla valmis selleks, et esialgu võivad lapsed vastata oma emakeeles. Pole vaja oodata spontaanset eneseväljendust sihtkeeles enne kolmandat või neljandat õpikuud, kuna lapsed arendavad oma passiivseid keeleoskusi õpingute esimeste kuude jooksul (Mehisto jt. 2010: 123). Samuti on tähtis, et õpetaja kasutaks võimalikult vähe tõlget emakeelde, sest tõlkimisel omandab õpilane keelt passiivselt. On olemas mitu erinevat viisi uue sõnavara edasiandmiseks: sihtkeeles seletamine, sünonüümide/antonüümide kasutamine, morfeemide kasutamise seletamine (nt *aus* ja *ebaaus*), rühmitus (nt *porgand*, *kartul*, *sibul on juurviljad*) jmt. Kõik need sõnavara esitluse võimalused panevad last mõtlema ja arendama keelevaistu. (Gertsena 2000: 144-146)

Teine tegevussuund, mida võib intensiivselt kasutada keelekeskkonna kujundamiseks on klassiväline tegevus. Klassiväline tegevus on tegevus väljaspool õppetunde ja õppeprogrammi (EKSS: 2009). See on selline tegevus, mida klass võtab oma vaba aja koos veetmiseks ette. Tunniväline töö on vajalik laste mitmekülgsaks arenguks ühiskonna osana, sest „*klass on nagu ühiskondki – sootsium*“, millel on oma struktuur ja käitumise mallid. Klassivälist tööd koordineerib peamiselt huvijuht, kes on Eesti keele seletava sõnaraamatu järgi klassivälise töö korraldaja koolis (EKSS: 2009). Kuigi oma töö teostamiseks vajab huvijuht klassijuhataja ja tema klassi abi, tehes sedaviisi koostööd.

Kuna klass on sootsium, siis on sellel ka rida kombekohaseid tegevusi. Nende tegevuste hulka võivad kuuluda erinevad väljasõidud, ekskursioonid, muuseumis- või teatriskäigud jms – kõik see, mida klassijuhataja organiseerib oma klassiga iseseisvalt. Need traditsioonid on hea võimalus keelekeskkonna kujundamiseks vabal ajal: õpilased

võivad, keelekeskkonnas viibides, kuulda sihtkeelset kõnet, samuti suhelda sihtkeeles. Seda võib ka reglementeerida (rääkida inimestega reisi ajal ainult sihtkeeles). Reisimisvõimalusteks on mitmed kohad, kuhu saab minna, et tagada lastele keelekeskkonda. Selleks on kättesaadav terve Eestimaa, mis on tegelikult üsna väike ning seda võib oma klassiga kasvõi tervenisti läbi sõita. Tuleb ainult arvestada laste huvidega ja nende vanemate rahaliste võimalustega. Kuigi isegi väikese eelarvega võib organiseerida midagi kaasahaaravat. Näiteks võib korraldada linnas või muus asulas „ühiskülastusi“ avalikes kohtades, nagu kohvik, kino, mingi kontsert jms. Selline lähenemisviis tagab lastele esiteks keelekeskkonda (loomulikult valida tuleb kohti, kus see keskkond eksisteerib), teiseks – tutvustab õpilastele käitumiskultuuri avalikes kohtades ning kolmandaks lubab lastel hästi puhata ja klassi omavahelised suhted tugevdada.

Klassiväliste tegevuste hulka kuuluvad ka huvijuhi poolt korraldatavad kooliüritused, niisugused nagu näiteks jõulupidu, vastlapäev, koolisünnipäev jmt. N. Dereklejeva sõnul, on lapse jaoks väga tähtis klassivälistest tegevustest osavõtmine, sest see on neile võimaluseks ennast näidata ja teostada (Dereklejeva 2003: 12). Mõningate laste jaoks on see peamine motivatsioon koolis käimiseks. Klassijuhataja ja aineõpetajate ülesandeks on laste silmist seda eneseteostamise soovi lugeda ja pakkuda neile üritused, mil nad võivad oma algatusvõimet üles näidata. Arvan, et kooliürituste tasemel võib kujundada keelekeskkonda, mis on otseselt seotud kooli keelepoliitika ja kommetega. Kool võib korraldada näiteks sihtkeelseid konverentse, võib organiseerida sihtkeeles huviringe või keelelaagreid. Ülle Rannut märkas, et laste keelekasutus on tingitud huviringist. Kui laps käib väljaspool kooli mõnes eestikeelses huviringis (nt trennis või muusikakoolis), siis tema eesti keele tase on kõrgem, kui nendel lastel, kellel seda võimalust ei ole. Samuti kui lapsel ei ole eestlaste hulgas sõpru, siis tema eesti keele suhtlemistase jääb minimaalseks, sest tal pole motivatsiooni eesti keele kasutamiseks. Seega võiks kool korraldada huviringe, kus lapsed kasutaksid ainult eesti keelt. Loomulikult vajab see rahalist kaasabi, planeerimist, personali ja kõike muud, kuid kui kool on sellest huvitatud, võib see õnnestuda. Üks suurepäraseid võimalusi luua lastele keelekeskkonda on ühenädalane keelelaager. Seda võib organiseerida kool ainult oma õpilaste jaoks või koostöös teiste koolidega. Keelelaagriks kogunevad lapsed ühte

paika, kus on majutuse ja toitlustuse võimalused (nt õppe-, matka- või puhkekeskuses) mitmekesiste tegevuste jaoks. On oluline, et laagris viibimisel motiveeritakse ja tunnustatakse sihtkeele kasutamist, mis omakorda tõstab lastel sihtkeele kasutamise soovi. Keelelaagri eesmärkideks on veeta meeldivalt aega sihtkeelses keskkonnas, leides sihtkeeles õppimiseks huvitavaid mooduseid ning motivatsiooni keele edasiseks õppimiseks. Keelelaager soodustab lapse mitmekülgset arengut. Näiteks looduses toimivas laagris õpetatakse lastele tundma taimi, putukaid, loomi jms. See kinnitab temaatilist sõnavara ja laiendab silmaringi. Pidevalt viibides üheskoos rühmaliikmena teeb laps endale selgeks ka käitumisreeglid.

Kolmas tegevussuund, kus õpetaja võib keelekeskkonda kujundada on klassijuhatajatund, mida viiakse läbi üks kord nädalas vastavalt tunniplaanile. Valdek Rohtma sõnul tuleks klassitundides anda lastele aktuaalset ja jooksvat infot, käsitleda õpilaste erinevaid õppetöö ja omavaheliste suhetega seotud probleeme ja muresid, samuti käsitleda üht põhiteemat ning läbi mõelda ja organiseerida tulevase üritusi. Keelekeskkonna kujundamiseks võiks õpetajaga läbi viia klassitunnid eesti keeles ning kutsuda klassitundi sihtkeelt emakeelena kõnelevaid külalisi. See võib olla tuletõrjuja, kes räägib lastele tuleohutuseeskirjadest; meedik, kes õpetab esmaabi andmist või noorsootöötaja, kes räägib alkoholi ja narkootikumide kahjust – kõik need, kes kasvatavad lapsi sotsiaalselt. Samuti võib klassitundi kutsuda lihtsalt õpilastele huvipakkuvat isikut, nt inimest huvitava töö või hobiga. Eesmärgiks on tagada lastele suhtlemine sihtkeele kandjaga. Selleks, et lapsed oleksid ka niisuguseks vestluseks ette valmistatud, võib klassijuhataja teha koostööd nt sihtkeele õpetajaga, et vestluseks oleks lastel tagavaras vajalik sõnavara. Klassi- ja keeletundi võib lõimida erinevatel teemadel, nt tervis, poliitika, perekond, ametid jmt. Selline koostöö võimaldab lastel kinnitada omandatud sõnavara ja kasutada seda praktikas.

Nagu eelpool on mainitud, on õpetajal palju erinevaid kohustusi, mida ta peab iga päev täitma. Selleks vajab õpetaja suurt meisterlikkust, et olla oma töös edukas. Õpetaja peab olema pedagoogiliselt ja psühholoogiliselt hästi ette valmistatud õpetaja tööks, mida ta omandabki õpingute ajal. See ettevalmistus võib olla asjatu kui õpetajal puudub soov õpetajana töötada. Kahjuks õpetaja kutse on meie riigis väikesepalgaline, ning ta teeb

võrdlemata rohkem kui seda tasustatakse palgaga. Seega peab õpetajal tõepoolest olema suur tahe teha tööd lastega, kuna sellel kutsel halvasti tehtud töö pole lubatav.

Klassijuhataja töö on pidevalt seotud tema iseloomuga e „pedagoogi isiksusega“, sest sellest sõltub õhkkond ja omavahelised suhted klassis. Klass on oma väike universum, milles kehtivad oma kord ja seadused. Õpetaja on sellel juhul nende juht e suunaja. Õpetaja valib teekonna, mille poole astuvad teised edasi. Seega õpetaja kutsesobivuse üheks eelduseks on tema „sotsiaalne valmidus“. „*John Raven peab sotsiaalseks valmiduseks probleemide tajumist ja toimetulekut nende lahendamisega*“. Teisisõnu see on „*inimese usk, et ta on võimeline sobivalt käituma*“. (Kera: 2005: 20)

1.6. Motivatsioon keeleõppeks

Keeleõpet mõjutab mitte ainult keelekeskkond, vaid ka motivatsioon keeleõppeks, mis on väga oluline, sest just motivatsioon paneb meid üldse tegutsema.

Ülle Rannuti doktoritöö „Keelekeskkonna mõju vene õpilaste eesti keele omandamisele ja integratsioonile Eestis“ üheks eesmärgiks on näidata integratiivse motivatsiooni olulisust teise keele omandamisel. Tulemusena selgus, et suure venelaskonna kontsentratsiooniga piirkondades puudub motivatsioon eesti keele kasutamiseks suhtlemisel eestlastega. Nt tema poolt uuritud lasteaia õpetajad märkavad, et kui õpetaja räägib venelastest lastega vene keeles, et laps ennast turvalisemalt tunneks, siis laps märkab, et temaga räägitakse vene keelt ning tal kaob motivatsioon eesti keele õppimiseks, sest õpetaja saab temast nii kui nii aru ja saab rääkida temaga vene keeles. Samuti märkavad lasteaiaõpetajad, et kui rühmas kasutatakse palju vene keelt, siis kõik lapsed (sh ka eesti lapsed) lähevad üle vene keelele. Samuti vene koolide vene õppekeele klassi õpilaste seas tehtud intervjuud näitasid, et nad õpivad küll eesti keelt, aga nende suhtlusoskus on minimaalne, sest neil ei ole eestlastest sõpru ning neil ei olegi vajadust nendega suhtlemiseks. Narva vene koolide lastevanemate küsitlustest selgus, et 11% küsitluid ei pea eesti keelt üldse vajalikuks ning 55% ei pea seda eriti vajalikuks, sest regioonis, kus nad elavad on kasutusel rohkem vene keel. (Rannut 2005: 89) Teisest küljest Ida-Virumaal elavatel venelastel on eesti keele õppimiseks tugev

instrumentaalne motivatsioon, mis tähendab keele kasutamist kui vahendit millegi saavutamiseks (töö, palk). Samal ajal praktiline vajadus kasutada eesti keelt puudub (Rannut 2005: 88). Seega võib nentida, et Ida-Virumaal elavad inimesed õpivad keelt eelkõige töökoha saamise ja edasiõppimise võimalikustamise pärast.

Võttes arvesse eespool mainitud, peaks õpetaja Ida-Virumaa õpilasi pidevalt motiveerima keeleõppeks ning leidma selleks huvitavaid võtteid.

Kokkuvõtteks on keeleõppe keskkond reaalne keskkond (linn, maa, küla, samuti ka klassitund), teiseks – inimesed, kellega võib sihtkeeles suhelda (sh ka õpetaja), kolmandaks – meedia ehk kirjalik keskkond. Teoreetiliselt saab õpetaja luua erinevaid keeleõppe keskkondi, kasutades LAK-õppe meetodeid, mis peab kaasnema õpilaste pideva motiveerimisega.

2. UURIMUSEESMÄRK, MEETOD JA VALIM

Antud lõputöö eesmärgiks on selgitada välja, milline on õpetajal roll keeleõppekeskkonna kujundajana. Eesmärgi saavutamiseks on seatud järgmised ülesanded:

- koguda teoreetilist informatsiooni keelekeskkonna, LAK-õppe, õpetaja rollide ja motivatsiooni keeleõppeks kohta;
- viia läbi küsitlus õpilaste seas nende keelekeskkonnas kaasatuse ja motivatsiooni keele õppimiseks välja selgitamiseks;
- viia läbi küsitlus õpetajate seas, et uurida välja, kuidas nad loovad keeleõppekeskkonda, millised probleemid sellega kaasnevad, kuidas nad motiveerivad õpilasi keeleõppeks jne;
- töödelda ja analüüsida kogutud tulemusi;
- teha järeldused õpetaja rollist keeleõppekeskkonna kujundajana.

Käesoleva töö autor kasutas kvalitatiivset meetodit. Küsimustiku vastajaid õpilaste hulgast oli 150 inimest, neist 74 inimest hilise keelekümbluse õppijaid ja 76 – tavaklasside õppijad. Küsimustik (vt Lisa 1) koosneb kahest osast. Esimeses osas pakutakse küsitletutele lugeda erinevaid väiteid ja märkida temale sobivat vastust, kas ta on väitega nõus täiesti, osaliselt või ta pigem ei nõustu, üldse ei nõustu või tal on raske öelda. Teises osas pakutakse küsitletutele vastata kaheksale valikvastusega küsimusele.

Küsimustikule vastanud õpetajaid oli kokku 17, nende hulgas on 6 klassijuhatajat ja 11 aineõpetajat. Küsitluses osales 10 eesti keele teise keelena õpetajat, kaks muusikaõpetajat, kaks eesti keele ja kehalise kasvatuse õpetajat, üks eesti keele ja kirjanduse õpetaja, üks ajaloo- ning üks bioloogia- keemia- ja geograafiaõpetaja. Küsimustik aineõpetajatele koosneb 27 küsimusest, klassijuhatajatele – 30 küsimusest (vt Lisa 2 ja Lisa 3). Küsimustik on avatud vastustega ning see viiakse läbi elektrooniliselt.

Uurimus viidi läbi Ida-Virumaa piirkonna koolides, sh hilise keelekümblusprogrammiga liitunud koolides ja tavakoolides. Õpilaste küsitlemiseks valitakse riigikeelest eristuva

õppekeelega põhikooli tavaklassid, mille klassijuhataja loeb nendele oma ainet eesti keeles (7. ja 8. klassid) ja keelekümblusklassid (6.-9. klassid). Kokku õpilaste küsitlemisel võttis osa kolm Kohtla-Järve ja kolm Narva kooli.

Õpetajate küsitlemiseks samuti valiti riigikeelest eristuva õppekeelega põhikoolide õpetajaid, kes õpetavad eesti keelt teise keelena või muud ainet eesti keeles. Kokku õpetajate küsitlemisel osales viis Kohtla-Järve ja neli Narva kooli.

3. UURIMUSTÖÖ TULEMUSED JA ANALÜÜS

Selles peatükis tehakse ülevaadet õpetajate arvamuste üle teemadel: Keelekeskkonna vajalikkus, selle loomise probleemid ja võimalused ning Õpetaja roll keelekeskkonna kujundamisel.

3.1. Keelekeskkond sihtrühma pilgul

3.1.1. Keelekeskkonna vajalikkus

88% küsitletutest õpetajatest arvab, et keelekeskkond on keeleõppes vajalik. Vastates küsimusele „Miks keelekeskkond on keeleõppes vajalik?“ pakuvad nad järgmised vastused:

„Õpilastel peab olema võimalus keelt kasutada. Kui keelekeskkond puudub, siis on raske keelt omandada, praktiseerida” (Narva eesti keele õpetaja)

“On hea, kui on keelekeskkond, aga see pole kohustuslik. Olukorras, kui õpilane peab oma passiivseid teadmisi aktiveerima, meenuvad talle kõik õpitud sõnad ja reeglid kiiremini. Keel on nagu lihas – kui ei tööta, siis atrofeerub“ (Narva 7. klassi klassijuhataja)

“Siis ei ole keeleõppimine mõttetu ja inimene kiiremini saab keelega hakkama” (Narva eesti keele õpetaja).

Järelduseks, mõistes keelekeskkonna vajalikkust, on õpetajad piisavalt motiveeritud selle loomiseks. Õpetajatel võivad aga keelekeskkonna kujundamisel kindlasti tekkida erinevad raskused.

3.1.2. Keelekeskkonna loomise probleemid

Seoses reaalse keelekeskkonna puudumisega Ida-Virumaal peavad õpetajad looma keeleõppekeskkonda kunstnikult. Sel korral võivad õpetajatel tekkida erinevad mured. Õpetajatele on pakutud välja tuua keeleõppekeskkonna loomisega seotud probleemid või raskused. Õpetajate vastuseid analüüsid on esile toodud viis peamist raskust.

Esimene on soovipuudus. Narva eesti keele ja kehalise kasvatusõpetaja räägib: „*Raskusi keeleõppe keskkonna loomisel pole, peab olema tahtmine*“. Tõepoolest on tahe õpetajate töös lahutamatu kaaslane igas tegevuses. Tänapäeval räägitakse küll palju õpilaste motiveerimise vajadusest, unustades õpetajate innustamist. Ma arvan, et kõige rohkem ergutab õpetajaid oma tööviljakuse nägemus. Kuigi selleks, et tulemused saada, peab ikkagi midagi kasvatama, milleks on vaja omakorda soovi.

Teine raskus on ajapuudus. Nagu räägib üks Narva 7. klassi klassijuhataja: „*Kõik nõuab aega, õpetajal on muudki teha*“. Keskkonna loomine vajab küll õpetajalt soovi sellega tegeleda ja loomulikult ka aega. Õpetajad on nüüdsel ajal ülekoormatud: oma aine õpetamine, kodutööde kontrollimine, õpilaste eksamikside ettevalmistamine, mõnedel on klassijuhtimine või teised kohustused koolis – kõik see vajab aega, õpetajal on aga ka isiklik elu. Sellele liitub õpetajate motivatsiooni puudus ning tulemusena ei saa me isegi kunstlikult tehtud keeleõppekeskkonda kätte. Selle olukorra parendamiseks näeb lõputöö autor mitu lahendamisevõimalust. Esiteks võib õpetajatele pakkuda tuge. Näiteks suurte kogemustega õpetaja võib kaasata noored õpetajad oma projektidesse või nad võivad teha koostööd. Teiseks võivad õpetajad läbida koolitust teemal ajaplaneerimine. Need koolitused on praegu populaarsed ning sellega ei pea tekkima probleeme. Ka elukestev õpe eeldab õpetajate pidevat enesetäiendamist.

Kolmas on õpetajatel endil oma ideede puudus keeleõppekeskkonna loomiseks. Lõputöö autori arvates võib seda raskust kergesti ületada. Esiteks võib laenata ideesid kolleegidelt. Teiseks on olemas igasugune praktiline kirjalik tugimaterjal keeleõppekeskkonna kujundamiseks (Kikerpill ja Kingisepp 2000, Joassoone ja Peterson 2011, Mallane 2010 jt).

Neljas on oma klassiruumide puudus. Üks Narva eesti keele õpetaja räägib: „*Mõned koolid ei anna võimalust luua keelekeskkonda klassis, sest mõnedel õpetajatel ei ole oma kabinetit. Õpetajatel ei ole võimalust isegi tehniliselt luua keelekeskkonda.*“ See on tõepoolest tõsine probleem, sest ilma kabinetita ei saa õpetaja vormistada rääkivaid seinu, mis on üsna vajalik osa keeleõppekeskkonna loomisel.

Viies on keelekasutuse soovi puudus õpilastel. Nagu märkab üks Kohtla-Järve eesti keele õpetaja: „*Kunstlikult luua keeleõppe keskkonda on väga raske. Meie kandis kuulevad ja räägivad õpilased eesti keelt ainult eesti keele tunnis, st 3-4 tundi nädalas. Sellest on loomulikult väga vähe*“. See on tõepoolest tõsine probleem. Kuigi teisest küljest vaadates ongi õpetaja see inimene, kes peab lapsi rääkima panema. Selleks peaks tal olema välja töötatud oma keeleõppemethodika või klassi reeglid (nt klassis räägime ainult eesti keeles).

Järelduseks võib öelda, et keeleõppekeskkonna loomisel Ida-Virumaal on oma raskused. Mõned neist võivad õpetajad ise lahendada, teised aga vajavad riigi või kooli juhtkonna toetust (nt kabineti ja motivatsiooni puudus õpetajatel).

3.1.3. Keelekeskkonna loomise võimalused

Teoreetilises osas on välja toodud kõik autori poolt ülesleitud keeleõppekeskkonna võimalused. Analüüsides õpetajate vastuseid küsimusele „Kuidas Teie arvates saab luua keelekeskkonda?“ selgus, et õpetajate arvamused on lõputöö autori omaga sarnased.

Osa õpetajatest märkab, et keeleõpe keskkonda saab luua klassivälise tegevustega klassi ja kooli tasandil:

„*Saab muidugi korraldada ka klassiväliseid üritusi, luulekonkursse, EV aastapäevale ja emakeelepäevale pühendatud viktoriine, konkursse jne, samuti ekskursioone*” (Kohtla-Järve eesti keele õpetaja).

„*On vaja korraldada õpetatava keelega seotud erinevaid klassiväliseid üritusi*” (Narva eesti keele õpetaja).

„*On tarvis korraldada klassiväliseid tööd (nt poodides käimine ning müüjatega suhtlemine). Kui inimene tahab keelt omandada, siis ta peab kasutama iga võimalust, et keelt ära õppida*” (Narva eesti keele õpetaja).

„*Kutsuda kooli külalisi, käia ekskursioonidel, osaleda projektides, keelelaagrites jne*” (Narva eesti keele õpetaja).

„*Näiteks saab teha koostööprojekte eesti koolidega, korraldada ekskursioone, kutsuda tundi sihtkeele kõnelejaid*” (Narva eesti keele õpetaja).

Teised õpetajad arvavad, et selleks on vaja kasutada õpitavat keelt tunnis ja vaheajal. Samuti klassi tuleks vormistada eestikeelseid rääkivaid seinu.

„On tarvis suhelda õpilastega õpitavas keeles ja luua keskkond (rääkivad seinad, viited jne)“ (Narva eesti keele ja kirjanduse õpetaja).

“On vaja rääkida õpilastega ainult eesti keeles” (eesti keele ja kehalise kasvatusõpetaja).

“Selleks on palju võimalusi, nt rääkida lastega selles keeles, infotahvlile klassis panna informatsioon selles keeles” (Kohtla-Järve eesti keele õpetaja).

“Keelekeskkonda saab luua tunnis ja vahetundides suheldes, õppides” (Kohtla-Järve bioloogia, keemia ja geograafia õpetaja).

“On tarvis teha “rääkivaid seinu”, suhelda õpilastega õpetatavas keeles” (Narva eesti keele õpetaja).

“Koolis võiks olla üks korrus, kus ka vahetunnis eesti keeles räägitakse” (Kohtla-Järve eesti keele õpetaja).

Lisaks märkavad õpetajad, et klassis peab keeleõppeks looma rikkalik meedia- ja kirjalik keskkond.

“Oma tundides kasutada eestikeelseid materjale (ajalehed, ajakirjad, raamatud, raadio, meedia, filmid, laulud, kuulutused, pakendid jne)” (Narva eesti keele õpetaja).

“Klassis peaks õpilastel olema ka võimalus vaadata eestikeelseid raamatuid ja ajakirju, kuid tavaliselt neil seda soovi ei teki” (Kohtla-Järve eesti keele õpetaja).

„Keel peab kõlama tunnis: õpetaja kõne, temaatilised videod ning audeerimine“ (Narva muusika õpetaja).

Seega õpetajad teavad keeleõppekeskkonna loomise võimalustest ning nad mõistavad keelekeskkonna loomise tähtsust. Huvitav aga teada saada, milline on õpetajal roll keeleõppekeskkonna kujundamisel õpetajate arvates.

3.1.4. Õpetaja roll keelekeskkonna loomisel

Lõputöö autor on väitnud, et õpetajatel on esmane roll keeleõppekeskkonna loomisel. Analüüsides õpetajate vastuseid selgus, et kooliõpetajad pooldavad seda arvamust ka.

„Kui õpetaja valdab keelt, siis tema roll on väga oluline, ta loob ise selle keelekeskkonna, kui õpetaja ise ei valda keelt hästi, saab ikkagi aidata lastel keelt omandada” (Kohtla-Järve eesti keele õpetaja).

“Õpetaja saab suunata õpilasi keelekeskkonda, tekitades situatsioone, kus õpilased saaksid suhelda sihtkeele kandjatega” (Narva eesti keele õpetaja)

“Õpetaja on klassis A ja O-ta loob keskkonna, tekitab lastes soovi õppida ja annab julguse rääkida igas olukorras” (Narva 7. klassi klassijuhataja).

“Õpetaja näitab teed, erinevaid võimalusi keele õppimisel” (Kohtla-Järve eesti keele ja kehalise kasvatuse õpetaja).

Kokkuvõtvalt on Ida-Virumaa õpetajate arvates keelekeskkond keeleõppimisel väga oluline, sest ilma selleta on raske keelt omandada ega praktiseerida. Kuna Ida-Virumaal puudub reaalne keelekeskkond, peavad õpetajad kunstlikult looma keelekeskkonda tänu klassivälistele tegevustele ja keelekasutamisele klassis ja koolis. Õpetaja roll on selles olukorras peamine, sest ilma temata ei ole isegi kunstiliselt loodud keelekeskkonda.

3.2. Keeleõppekeskkonna variatsioonid

Teoreetilises osas käsitleb lõputöö autor keeleõppekeskkonna variatsioone ja nende rakendamise võimalusi ning milliseid nendest võimalustest rakendatakse Ida-Virumaal.

3.2.1. Klassiväline tegevus

Õpetajate tähelepanekute kohaselt on üheks keeleõppekeskkonna võimaluseks klassiväline töö, mida võib korraldada kas klassi või kooli tasandil.

3.2.1.1. Klassi tasandil

88% küsitletud õpetajatest tegeleb klassivälise tööga, organiseerides lastele erinevaid eestikeelseid üritusi. Vastates küsimusele „Milliseid eesti keelseid üritusi Te korraldate oma klassile?“, toovad õpetajad näiteks õppekursioonid, muuseumiskäigud, kontserdid, erinevate asutuste ja näituste külastused. Järelduseks võib öelda, et õpetajate

sõnul korraldavad nad oma klassidele tõepoolest mitmeid erinevaid üritusi, mis peaksid toetama õpilaste eesti keele kasutamist.

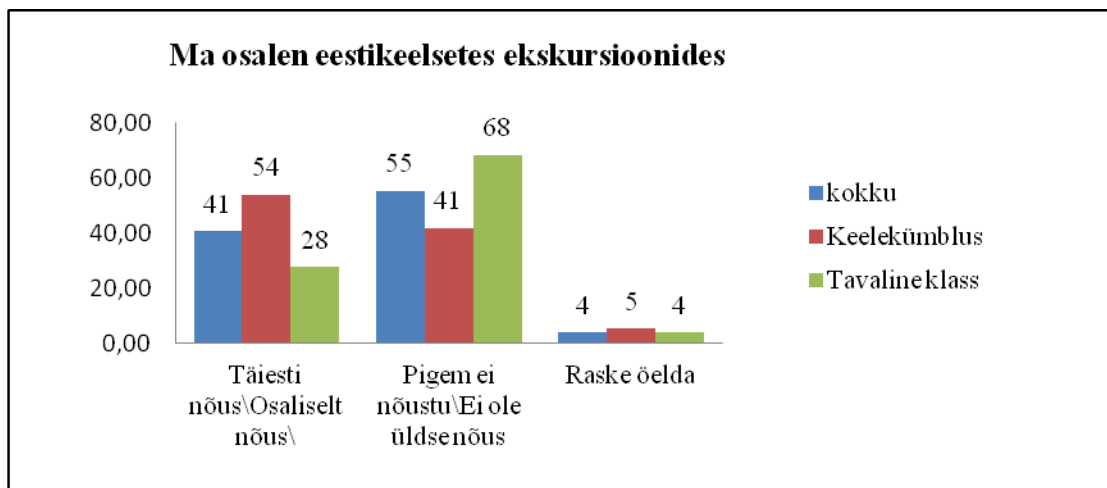
Selleks, et selgeks saada, millistes eestikeelsetes üritustes õpilased osalevad, on õpilastele pakutud kolm väidet: „*ma osalen eestikeelsetes ekskursioonides*“, „*ma külastan eestikeelseid näitusi*“, „*ma käin eestikeelsetel teatrietendustel*“. Õpilased pidid nende väidetega kas nõustuma või mitte, on ka pakutud variant „*raske öelda*“.

Tulemusena selgus, et eestikeelsetel ekskursioonidel käib enam keelekümblusklassi õpilasi, kui tavaklassi omi (vt Joonis 1). See võib olla tingitud sellest, et keelekümblusklasse püütakse asetada keeleõppekeskkonda läbi erinevate eestikeelsete ürituste. Üldiselt 55% küsitatud õpilastest ei käi eestikeelsetel ekskursioonidel. Selleks võib olla erinevaid põhjusi. Üks nendest on õpilase majanduslik olukord, nagu räägib üks Kohtla-Järve eesti keele õpetaja: „*Tavaliselt ei ole probleem õpetajas, vaid õpilaste vanemates, kes ei soovi eriti raha kulutada selliste asjade peale. Kui on tasuta võimalus (projekt vms), siis soovijaid on muidugi rohkem*”. Olukorras, kui õpilased ja nende vanemad ei saa leida raha klassivälisteks tegevusteks, ei saa õpetaja muudki teha, kui pakkuda lastele võimalust tasuta osaleda üritustes. Näiteks ühine poes- või kohvikus käimine ei eelda suurt raha, õpetaja peab ainult üles leidma need kohad, kus klienditeenindajad räägivad eesti keeles. Enne kohviku külastamist võiks õpetaja kinni panna paar lauda ning paluda kohviku personalilt või teenindajatelt suhelda lastega ainult eesti keeles. Samas peab õpetaja ka õpilasi motiveerima eestikeelseks suhtlemiseks teenindajatega. See meetod aitab lastel vabaneda hirmust teises keeles rääkimise ees ning rakendada õppetundides saadud teadmisi reaalelu situatsioonis.

Peale ühiskohtades kooskäimist, võib õpetaja organiseerida ühekordseid tasuta käike erinevates õppeasutustes. Näiteks TÜ Narva Kolledžis korraldatakse erinevaid tasuta üritusi ja konverentse: on hea, et neid võib külastada ka pärast koolitunde. Loomulikult nõuab see õpetajalt lisa-aega. Üldjuhul võiks õpetaja teha reklaami, teavitades õpilasi erinevatest kolledžis toimuvatest üritustest ning pakkudes seal koos vanemate või sõpradega käia.

Lisaks konverentsidele ja erinevatele üritustele töötab TÜ Narva Kolledžis projekt Lasteülikool, mille raames korraldatakse 8-12aastastele lastele loenguid paralleelselt eesti ja vene keeles nendel teemadel, mida kooli õppekava ei näe ette ja mille kohta ei oska rääkida lapsevanemad. Lektoriteks on rektorid, akadeemikud, professorid, tuntud inimesed erinevatest eluvaldkondadest. Loengud on tasuta, tuleb lihtsalt registreeruda. Järelduseks võib öelda, et lastele tasuta ekskursioonide organiseerimiseks on Narvas paljud võimalused, tehes koostööd TÜ Narva Kolledžiga.

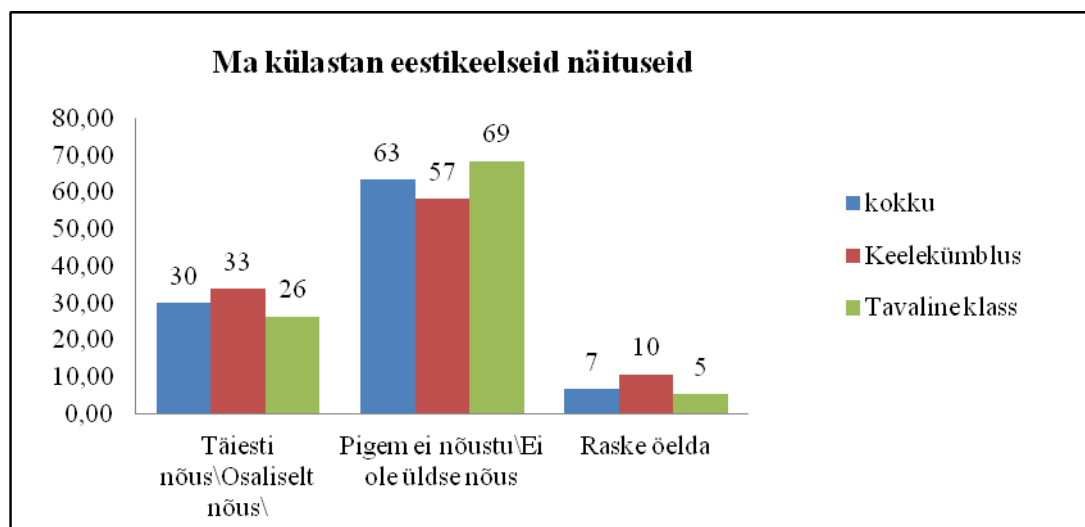

Joonis 1. Eestikeelsetes ekskursioonides osalemine protsentides

Õppeekskursioonid on suunatud erinevate teadmiste, oskuste ja hoiakute kujundamiseks ja arenemiseks. Samas on aga olemas klassivälised tegevused, mille eesmärgiks on arendada kultuuridevahelist pädevust (nt õpetada väärtustama erinevaid kultuure, leidma sarnaseid jooni oma ja teiste kultuuride vahel jne).

Küsitluses osalenud õpetajad Ida-Virumaalt on märganud, et nad korraldavad oma klassidele erinevaid kultuurilisi üritusi, sh kontserte, muuseumiskäike, teatriskäimist. Õpilaste küsimustiku vastuste kohaselt on aga pilt teine. Üle 60% õpilastest väidab, et nad ei külasta eestikeelseid näitusi ega ei käi eestikeelsetel teatrietendustel (vt Joonis 2 ja Joonis 3). Võrreldes keelekümbus- ja tavalist klassi on näha, et keelekümbuses on nende õppijate arv 7% võrra vähem. Samuti kasvab küsimustele raskenenud vastata õpilaste arv.

Võib oletada, et pedagoogide ja õppijate vastuste erinevus on tingitud õppijate vähesest huvist kultuuriürituste vastu. Tänapäevase globaliseeruva maailma noortele meeldib rohkem mõtteid jagada erinevates foorumites, mängida *online*-mänge, surfata *Facebook*'i ja *Twitter*'it. Kuigi võime nentida, et õpetajatel õnnestub osa õpilaste puhul äratada armastust eesti kultuuri ja kultuurielu vastu. 30% küsitletuid väidab, et nad külastavad eestikeelseid näitusi ning 17% käib eestikeelsetel teatrietendustel. Lisaks sellele 50% küsitletuid väärtustab eesti kultuuri, mis on üpris hea näitaja Ida-Virumaal, sest see annab võimaluse teha tööd selles suunas edasi.

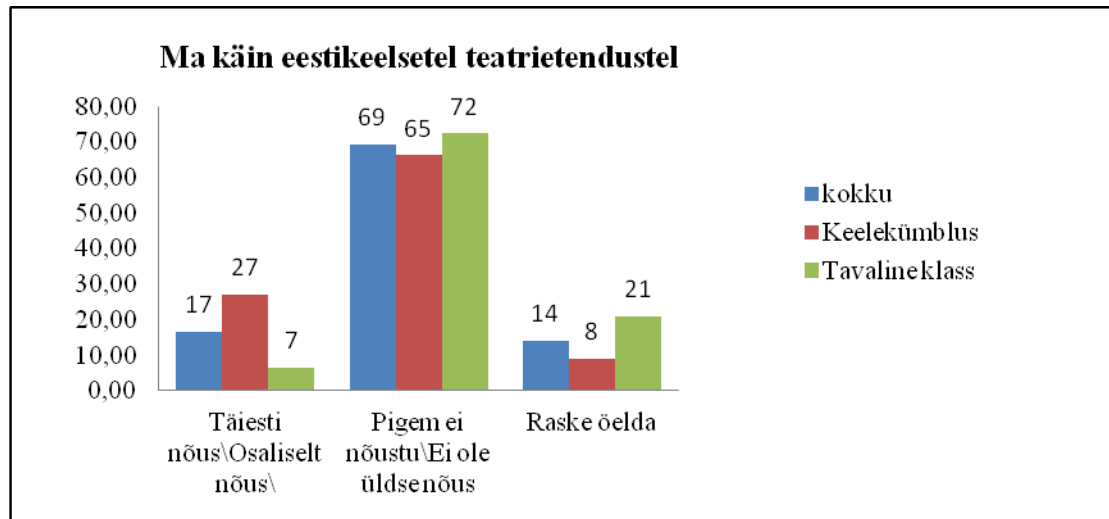

Joonis 2. Eestikeelsete näituste külastamine protsentides

Võib oletada, et õpilaste vähene huvi kultuurielu vastu on seotud sellega, et see neile ei meeldi. Minu arvates võib igat asja, mis tundub esmapilgult igav olevat, teha lastele põnevaks. Selles situatsioonis võiks näiteks välja uurida laste huvid. Mõnikord on otstarbekam pakkuda lastele mitte klassikute teostel põhinevat teatrietendust, vaid mõningat uut, võibolla isegi šokeerivat lugu. Loomulikult peab õpetaja arvestama etenduse vaimset turvalisust, kuigi teisest küljest võib ebaturvalise etenduse puhul arutleda lastega selle üle, nt tuues esile tegelaste väärkäitumist. Pole vaja lastele kõike keelata, sest keelatud vili on magus. Minu meelest tuleks lastele pigem tõtt öelda, kuigi seda ka pärast arutleda.

Samuti ka näituste puhul võib leida midagi huvipakkuvat just teie klassi jaoks. Õpetaja peab lihtsalt olema ise teadmishimuline, otsides erinevaid võimalusi. Ka näituste ja

teatrietenduste puhul võib leida odavamaid võimalusi, et tagada lastele kultuurilist arengut ning keelekeskkonda.

Joonis 3. Eestikeelsetel teatrietendustel käimine protsentides

Järelduseks võib öelda, et küsitletud õpetajad korraldavad õpilastele klassiväliseid üritusi, kuid küsitletud õpilaste seast ei ole need kultuurialased üritused populaarsed. Selleks, et olukorda parandada peaksid õpetajad pakkuma lastele midagi neile huvipakkuvat.

3.2.1.2. Kooli tasandil

Kooli tasandil organiseeritakse ka palju erinevaid eestikeelseid üritusi, mis on suunatud õpilaste keeleoskuse arendamiseks. Lõputöö autori ülesandeks on välja uurida, milliseid keeleõppimist soodustavaid üritusi korraldatakse kooli tasandil ning kuivõrd õpilased kasutavad neid võimalusi.

Uurimuse käigus on selgunud, et ka koolid pakuvad oma õpilastele keele arendamise võimalused. Nende hulgas on keelelaagrid, õpilaste vahetus eesti kooligeda, eestikeelsed konverentsid ning kooli kutsutud eesti keelt kõnelevad külalised. Külalisteks on näiteks kutsutud Kohtla-Järve kooli päästeameti esindajad, kes rääkisid veeohutusest, ka selle kooli vilistlased, kes rääkisid HIVist, AIDSist ja pangandusest. Teine Kohtla-Järve kool kutsub külalistena endale paljusid inimesi: eelmisel aastal on

näiteks külas käinud TÜ doktorandid. Ma arvan, et eesti keelt kõnelevate külaliste kutsumine kooli on õpilastele kasulik, sest see annab võimaluse kuulda muid kõnetemposid ja tämbreid ning leevendab õpetaja kõnepruugi nähtust. Samuti ka keelelaagrid ja õpilaste vahetus on väga hea võimalus rakendada omandatud teadmised ja rikastada oma sõnavara oma keeleõpetajate ja eakaaslastega eesti keeles suheldes. Näiteks üks Kohtla-Järve kool korraldab iga aasta kahe nädalast keelelaagrit, mille eesmärgiks on keelekasutus suvel. Laagri tegevusteks on esiteks keeletunnid ning meelelahutusüritused: kino, basseini, teater, väljasõidud, sporditegevused. Tuleb aga märkida, et küsitletud õpilaste seas pole keelelaagrid eriti populaarsed: ainult 16% küsitletutest käib keelelaagrites. Õpilaste vahetuses osalemine on aga 14% võrra rohkem. Igas koolis, mis tegeleb õpilaste vahetusega on oma sõpruskoolid. Õpilased käivad üksteisel külas, külalisi vastuvõtavad õpilased tutvustavad oma koolimaja, vestlevad külalistega eesti keeles, kes omakorda käivad tundides.

Võib teha järelduse, et õpetajad ja kool teevad koostööd keeleõppe keskkonna loomiseks.

3.2.2. Õpetaja keelekandjana

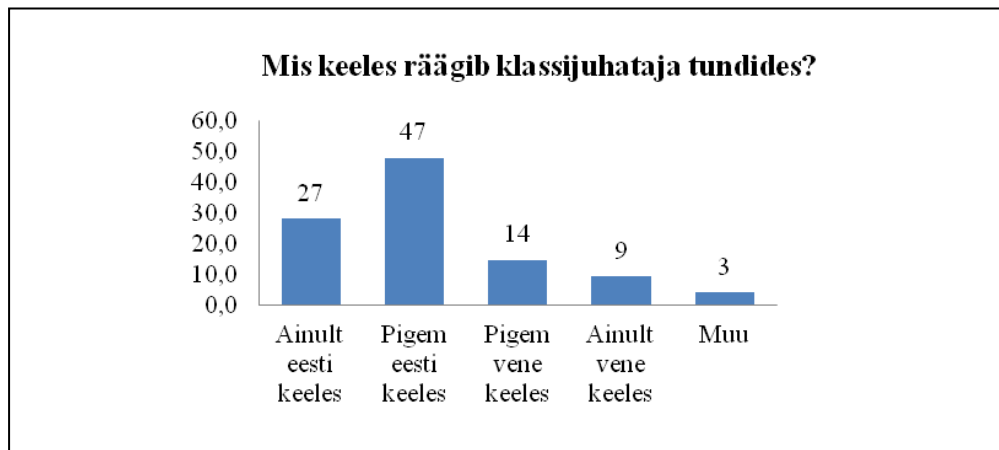
Õpetaja on eesti keele tundides selle keele „esindaja“. Sellest, kuidas õpetaja ise armastab ja väärtustab seda keelt, sõltub ka see, kas lapsed hakkavad seda keelt armastama. Samuti oleneb õpilaste keeleoskuse areng sellest, kui palju kasutab õpetaja keelt õpilastega suheldes.

3.2.2.1. Keelekasutus tunnis

Eesti keele tund on kindlasti see koht, kus peab rääkima ainult või peamiselt eesti keeles. Mõnele Ida-Virumaa õpilasele on see ainus võimalus kuulda ja rääkida eesti keeles.

Õpetajatelt on küsitud, mis keeles nad räägivad õpilastega tunnis, vahetunnis, igapäevaelus, klassijuhatajatunnis ja klassivälistes tegevustes. Tulemustena selgus, et

enamik õpetajatest suhtleb lastega tunnis kas ainult või peamiselt eesti keeles. Ka 74% õpilastest märkab, et õpetaja räägib nendega tunnis kas ainult või peamiselt eesti keelt (vt Joonis 4).

Joonis 4. Õpetaja keelekasutamine tunnis protsentides

Seega võib järeldada, et õpetajate ja õpilaste küsimustike alusel on Ida-Virumaal tunni keeleks eesti keel, mis omakorda loob tunnis keelekeskkonda.

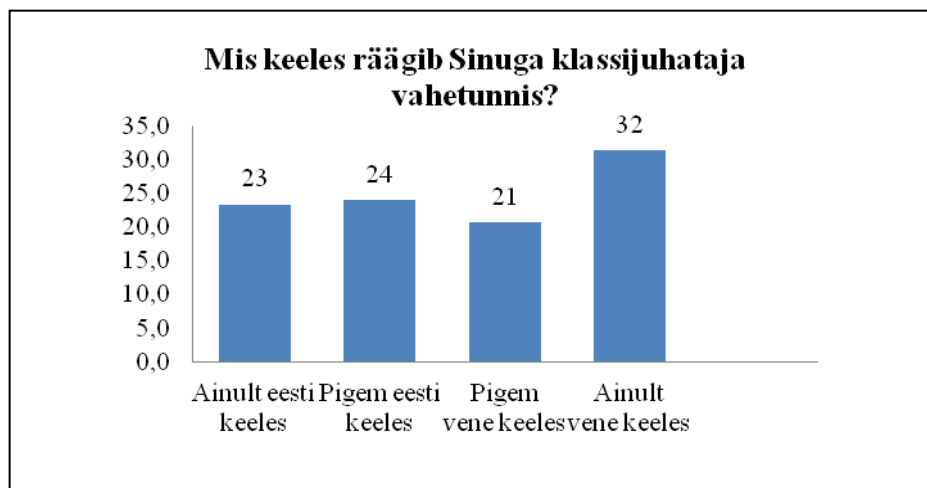
3.2.2.2. Keelekasutus mujal

Loomulikult kõlab eesti keel eesti keele tundides, kuigi kuskil ei ole kirjas, et ka vahetunnis või klassivälistes tegevustes peab õpetaja eesti keelt kasutama. Selles olukorras sõltub kõik tema tahtest, eesmärkidest ja situatsioonist.

Lõputöö autori üheks ülesandeks on välja uurida, kas Ida-Virumaa õpetajad räägivad peale eesti keele tundide eesti keelt või mitte ehk siis, kas õpetajad loovad keelekeskkonda, olles keelekandja rollis. See on eriti oluline Ida-Viru maakonnas, sest enamik õpilastest on vene emakeelega. Lõputöö autori poolt küsitletute õpilaste emakeeleks on 97% ulatuses vene keel. Lisaks sellele on nende suhtluskeel peamiselt vene keel: 83% õpilastest räägib oma vanematega ainult vene keelt, 80% räägib ainult vene keeles oma klassikaaslaste ja sõpradega. Seega õpetaja on üks väheseid, kes võib õpilastega eesti keelt rääkida.

Peale tundide on õpetajal võimalus õpilastega rääkida eesti keelt vahetunnis. Siis täpsustatakse tavaliselt midagi õpetaja käest, kas õppetöö kohta (nt kodutöö, hinnete parandamine jne) või pöörduakse tema poole isiklike muredega. Minu arvates on otstarbekas rääkida õpilastega isiklikel küsimustel õpilase emakeeles, et ta saaks kõigest aru ning saaks oma probleemid lahendatud. Kui aga on tegemist õppetööga seotud küsimustega, peaks õpetaja minu arvates suhtlema sihtkeeles.

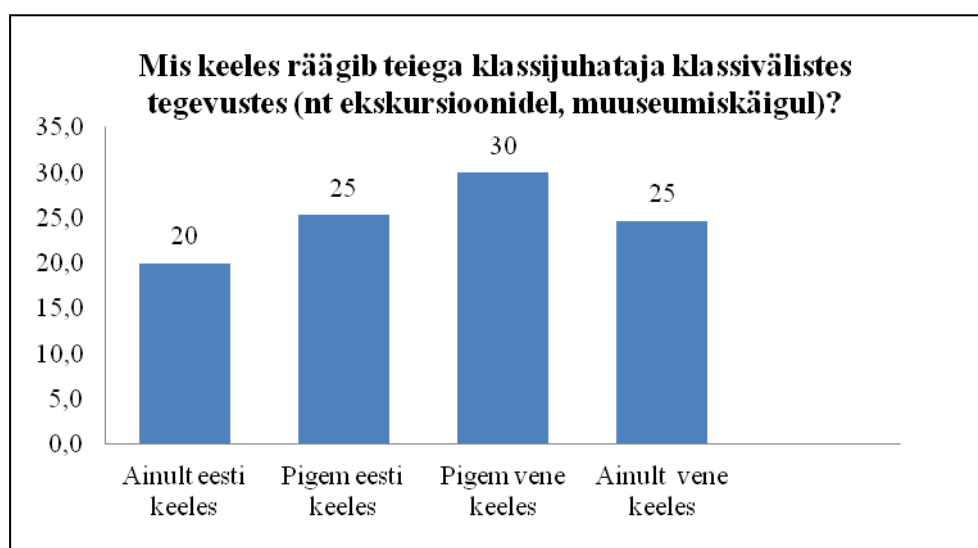
Uurimusest selgub, et osa õpilasi suhtleb klassijuhatajaga valdavalt või ainult eesti keeles, teine osa aga ainult või valdavalt vene keeles (vt Joonis 5). Seega võib järeldada, et vahetunnis õpetaja püüab arendada laste eesti keele oskust.

Joonis 5. Klassijuhataja keelekasutamine vahetunnis protsentides

Õpetajad, kellel on klassijuhtimine, võivad rääkida õpiastega eesti keeles ka klassijuhataja tunnis. Uurimuse käigus on selgunud, et mitte igas koolis ei ole klassijuhatajatund iga nädal. Üks klassijuhataja on märkinud, et nende koolis ei ole klassitund eraldi kooliplaani pandud ning seda viiakse läbi ainult vajaduse korral. Selline olukord pidurdab keelekeskkonna loomist klassijuhatajatunnis. Nimelt on vähem võimalusi kutsuda klassijuhatajatundi eesti keelt kõnelevaid külalisi. Kuigi teisest küljest vaadatuna, ei kasuta seda võimalust isegi need õpetajad, kellel on võimalus teha klassijuhatajatund kasvõi iga päev. Kuuest õpetajast tõesid ainult kaks, et nad kutsuvad klassijuhatajatundi külalisi. Nende hulgas on olnud näiteks haiglas töötavad spetsialistid, kes rääkisid seksuaalsusest eraldi tüdrukute ja poistega, ka asjatundjad, kes rääkisid eriliiki sõltuvusest (nt porno- ja internetisõltuvus) – kõik need, kes soodustavad lapse vaimset arengut.

Klassijuhatajatundi kutsutud külaliste tagasihoidlik määr on seotud sellega, et külalisi kutsutakse rohkem koolitasandil, seda on mõnel juhul otstarbekam niiviisi teha. Näiteks kui kooli tuleb mingi kuulus kirjanik oma loomingust rääkima, kutsutakse kõiki õpilasi teda kuulama. Kui aga tegemist on intiimsete küsimustega (nt hügieen, alkoholi ja narkootikumide kahju jne), siis on parem kutsuda külalisi klassijuhatajatundi, kus õhkkond on privaatsem.

Joonis 6. Õpetaja keelekasutamine klassivälistes tegevustes protsentides

Kui õpetaja läheb koos klassiga ekskursioonile või muuseumi on see ka võimalus eesti keele arendamiseks ja rakendamiseks. Lõputöö autori alaeasmärgiks on teada saada, mis keelt räägib õpetaja lastega nt ekskursioonidel, muuseumis ja teatrietendustel käies. Saadud tulemuste järgi on selgunud, et õpetaja räägib nii eesti kui ka vene keelt (vt Joonis 6). See on seotud sellega, et õppereisidel valitseb vabam õhkkond, kus ka õpetajad ei soovi mõnedel situatsioonidel „tunni keelt“ kasutada. Enamikul Ida-Virumaa eesti keele õpetajatel on emakeel vene keel ning mõnikord on neil ka mugavam rääkida õppijatega emakeeles, et saadud sõnum oleks täpne ja arusaadav. Klassiväliste tegevuste puhul on ka väga oluline, et õpetaja suunaks lapsi rääkima õpitavas keeles. Näiteks kui õpetaja korraldab ekskursiooni, peavad lapsed oskama esitada ekskursioonijuhile täpsustavaid küsimusi, peavad teadma viisakuse käitumise norme ja väljendamise vorme (tervitamine, hüvastijätmine, tänamine). Õpilaste käest on

küsitud, kas nad kasutavad eesti keelt väljaspool kooli (nt ühistranspordis, poes, teatris). Selgus, et 39% küsitletutest kasutab keelt väljaspool kooli, 50% – ei kasuta ning 11% on raske öelda. Ma arvan, et 39% on üsna hea näitaja, võttes arvesse Ida-Virumaal reaalse keelekeskkonna puudumist. Seega võib järeldada, et Ida-Virumaa õpetajad oskavad ikkagi lapsi rääkima panna ning suunata neid kasutama keelt väljaspool klassi.

Järelikult ei saa Ida-Virumaa eesti keele õpetajaid sajaprotsendiliselt nimetada eesti keele kandjateks, sest ikkagi on väljaspool keeltundi kasutusel peamiselt vene keel.

3.2.3. Rääkivad seinad

Rääkivad seinad on tänapäeval populaarne võtte rikkaliku visuaalse õpikeskkonna loomiseks. Maateaduseklassis leiata seinte pealt erinevad kaardid, keemiaklassis – Mendelejevi tabeli, matemaatikaklassis – matemaatikavalemid. Ka eesti keele tundides on oma rääkivad seinad, millele kleebitakse arvatavasti erinevad reeglid üles.

3.2.3.1. Informatsiooni sisu

Lõputöö autori ülesandeks on selgitada, kuidas kujundavad küsitletud Ida-Virumaa õpetajad oma klassiseinu. Siin on mõningad vastused:

„Seinad on värvilised, sisukad. Seinte peal on materjalid, mis kogu aeg muutuvad (sõltub teemast) Iga klassi jaoks on oma nurk” (Narva eesti keele õpetaja).

„Rääkivad seinad on mul alati: pilt – sõna, grammatikareeglid jm“ (Narva eesti keele ja kirjanduse õpetaja).

“Kogu informatsioon on eesti keeles, kasutan meetodit “rääkivad seinad””(Kohtla-Järve eesti keele õpetaja).

Saadud vastustest võib järeldada, et küsitletud Ida-Virumaa õpetajad kasutavad oma töös meetodit “rääkivad seinad”. Informatsiooniks on neil seal kõigepealt grammatikareeglid, mis on võõrkeele kinnistamiseks õpilase mällu suur abiline, sest vajaduse korral võib õpilane astuda klassi õigesse nurka, et saada näiteks õige käändeline vorm. Tuleb aga märgata, et kõige vajalikum informatsioon peab klassis olema kõikidele nähtavas kohas. Vastasel juhul tuleb õppijatel pead keerata, mis võib

reeglite kasutamist takistada. Mõningatel õpetajatel on grammatikareeglid huvipakkuvalt esile toodud. Näiteks üks Narva eesti keele õpetaja räägib: “*Kaks ilusat plakati maalis 9.klassi tüdruk /-ma /-da-infinitiivi tähistamiseks tunded (poiss embab tüdrukut) ja tegevus (sama tüdruk luuaga)*”. Mittestandardset esitatud reeglid soodustavad reeglite meeldejätmist, sest õpilastel avaldub seos nende aistingutega.

Lisaks reeglitele on mõningatel õpetajatel klassiseintel väljas õppetööd reguleeriv info: õpetajate konsultatsioonide ajad, asendustundide plaan, tunniplaan, hindamiskriteeriumid jne. See on loomulikult lastele vajalik teave edukaks edasiõppimiseks.

Mõned küsitletud õpetajad on rääkinud, et nendel on ka klassiseintel tänukirjad, õpilaste parimad tööd ja sünnipäevalapsed. Minu meelest ei pea eesti keele kabineti klassiseintel väljas olema õpilaste parimad tööd, sest see provotseerib lapsi teineteist kadestama ning ei õpeta nägema teises töös iseärasusi. Õpetaja peaks kasutama kujundavat hindamist, proovides leida igas töös midagi head ning tuues esile õpilase edasijõudmist.

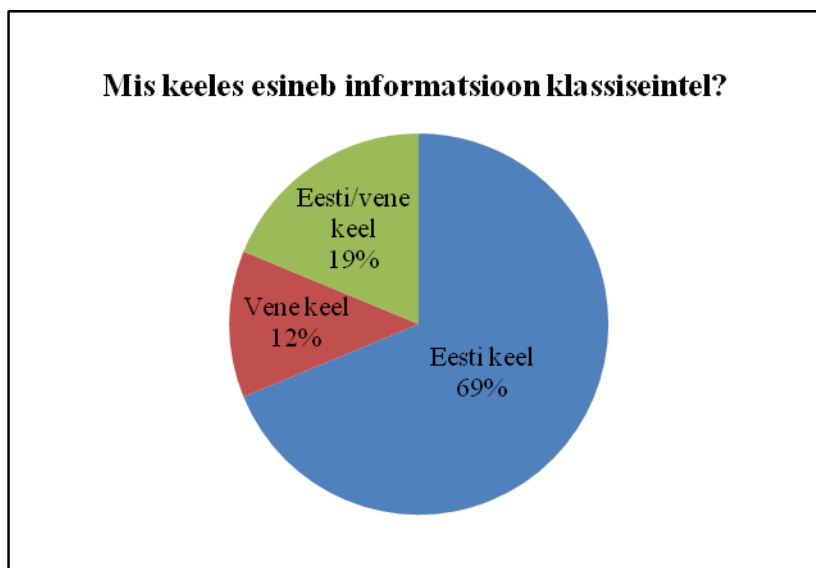
Peale eespool mainitud rääkivate seinte informatsiooni on üks Narva eesti keele õpetaja teatanud, et tema klassis on üles riputatud informatsioon erinevate ürituste kohta. Ma arvan, et selline informatsioon peabki klassiseintel olema ning see on ka hea võimalus edastada õpilastele infot erinevate eestikeelsete ürituste kohta nii kooli- kui ka linna- ja riigitasandil.

Järelduseks võib öelda, et küsitletud Ida-Virumaa õpetajate klassides on rikkalik visuaalne keelekeskkond, mis hõlmab grammatika osa. Kuigi on vähe silmaringi laiendavat infot. Eesti keele klasside seintel võiks näiteks olla teave Eesti looduspaikade/ Eestis puhkevõimaluste kohta. See teema on küsitletud õpilastele huvipakkuv, sest 69% räägib, et nad käivad Eesti looduspaikades. Samuti võiks välja panna teavet eesti rahvatavade (näiteks “pulm eesti talus” jt) või tähtpäevade (nt mardi-, kadripäev jms) kohta.

3.2.3.2. Informatsiooni keel

Peale selle, milline info on eesti keele tundide ajal väljas, on veel olulisem, mis keeles on see info esitatud.

Uurimuse käigus on selgunud, et 69% küsitletud õpetajatest märkab, et klassis esitatud informatsioon on ainult eesti keeles, 19% – nii eesti kui vene ning 12% – ainult vene keeles (vt Joonis 7). Kuna enamik küsitletud õpetajaid õpetab eesti keelt vene õppekeelega koolides, peab mõni informatsioon olema ikka vene keeles (nt õppetöoga seotud), et vältida arusaamatusi.

Joonis 7. Rääkivate seinte keel

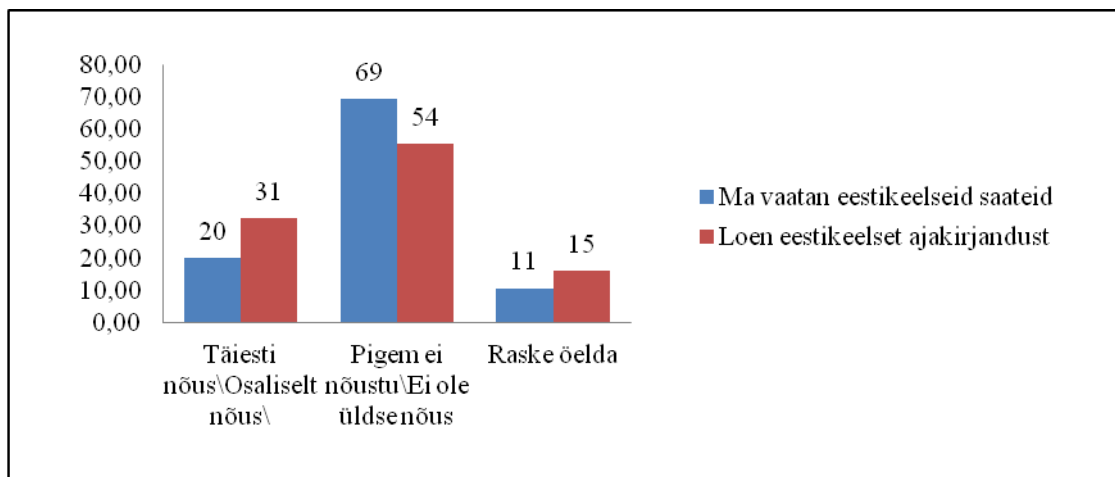
Tähendab, et küsitletud Ida-Virumaa õpetajate klassides valitseb mitmekeeleline keskkond, mis soodustab õpilaste mitmekeelsuse arengut.

3.2.4. Media ja kirjalik keskkond keeletundides

Meediakanalite ja ajalehtede/ ajakirjade kasutamine võõrkeeletundides on levinuim viis tuua keelekeskkond otse tundi. Uurimuse eesmärgiks on välja selgitada, kas küsitletud eesti keele õpetajate tundides luuakse seda liiki keeleõppe keskkonda või mitte.

3.2.4.1. Eestikeelsed saated ja ajakirjandus

Enamus küsitletud õpilasi ei vaata eestikeelseid telesaateid ega loe eestikeelset ajakirjandust (vt Joonis 8). See on seotud sellega, et lastel ei ole huvi selle vastu. Huvi puudus on tingitud raskustest: uudiseid iseloomustab näiteks sõnalise teabe rohkus ja diktori kiire kõnetempo; ajalehtedes on palju õpilastele tundmatuid sõnu, mis takistab tekstist arusaamist ning vajab õpilastelt lisapingitust.

Joonis 8. Media ja kirjalik keelekeskkond Ida-Virumaal protsentides

Kuigi vaatamata ajalehtede lugemise ja uudiste vaatamisega seotud raskustele õpilastel, on see kasulik meetod keeleoskuse arendamiseks. Ilma selleta ei arene õppijate kuulamis- ja lugemisoskus piisavalt ning õpilastel võivad tekkida raskused keeleeksami sooritamisel, sest kuulamistest on ainult osaliselt mugandatud. Ka 85% õpetajaid väidab, et nad peavad vajalikuks õpilaste motiveerimist eestikeelsete telekanalite vaatamiseks ja eestikeelsete ajakirjade/ ajalehtede lugemiseks.

Seoses meedia ja kirjaliku keelekeskkonna vähese populaarsusega, tuleb õpilasi innustada. 82% õpetajatest on arvamisel, et nad motiveerivad õppijaid eestikeelsete telekanalite vaatamiseks ning ajakirjade/ ajalehtede lugemiseks. Vastates küsimusele, kuidas nad seda teevad, pakuvad õpetajad järgmised variandid:

„Vaatame tundides eesti keelseid uudiseid, töötame tekstidega ajalehtedest ning ajakirjadest“ (Narva eesti keele õpetaja).

“Kasutan eestikeelseid ajakirju / ajalehti / kuulutusi oma tundides“ (Narva eesti keele õpetaja).

„Vahest räägin nendele, mida huvitavat sain teada, või siis annan koduülesannet, mis eeldab mingit programmi vaatamist“ (Kohtla-Järve eesti keele õpetaja).

„Tutvustan uudiseid või tunniteemaga seotud materjale“ (Kohtla-Järve bioloogia, keemia ja geograafia õpetaja).

“Ajalehti annan lektüürina” (Narva eesti keele õpetaja).

Tõepoolest, et õpilasi millestki huvituma panna, tuleb seda reklaamida ning proovile panna – seda Ida-Virumaal töötavad õpetajad teevadki. Kuigi selleks, et õpilasi mitte ehmatada, tuleb neile pakkuda jõukohalist ülesannet, liikudes lihtsamast raskema suunas. Ülesanne peab olema kindla eesmärgi ja täpsete selgitustega, et õpilane saaks teada, mida ta peab tegema. Arusaadav ülesande sõnastus ja kindla eesmärgi olemasolu suurendab ülesannete lahendamise efektiivsust 25% võrra. Peale ülesande täpse sõnastuse, peab see olema õpilastele põnev. On olemas erinevaid ülesandeid, mis võiksid äratada õpilaste huvi näiteks uudise vaatamise vastu. Ülesanneteks võib olla lihtsalt kuulnud uudisest arvsõnade, isiku- või kohanimede meeldejätmise (Joassoone ja Peterson 2001: 20). Lisaks kuulamisoskusele arendab selline harjutus õpilase lühiajalist mälu. See ülesanne sobib hästi ka grammatika kinnitamiseks (nt teemal arvsõnad). Oluline on ka see, et see ülesanne poleks raske, sest see eeldab ainult ühele asjale keskendumist ning õpilastel ei teki hirmu, et miski jäi kahe silma vahele. Ülesanne sobib nii alg- kui kõrgtaseme õpilastele ning vastavalt tunnieesmärkidele ja õpilaste keeleoskusele võib valida sündmusterohkeid ja -väheseid uudiseid.

Peale uudiste võib keeletundides kasutada õpilaste huvi äratamiseks meedia vastu ka tele- ja internetireklaami. Reklaamis on tavaliselt palju värve, liikumist, helisid, mis on selle eelduseks. Seda on huvitav ja kerge vaadata. Reklaami puuduseks on selle pealetükkivus. Tavaliselt reklaamis kasutatakse erinevaid loosungeid, mis sundivad inimesi osta reklaamitavat kaupa. Õppeprotsessis võib reklaamklippe kasutada näiteks reklaamikeele analüüsiks või reklaamitava toote kirjeldamiseks. (Joassoone ja Peterson 2001: 18-19)

Ajalehtede lugemine on ka väga oluline aspekt keeleeksami ettevalmistusel, sest need sisaldavad paljusid tekstitüüpe ja eri raskusastmega tekste. Ajalehti lugedes, on õppija vahetus kontaktis elava keelekeskkonnaga, tal areneb sihtkeele mõistmine konteksti abil, tal kujuneb lugemisharjumus teises keeles jne. (Kikerpill ja Kingisepp 2000: 23. Ajalehtedega töötamiseks on olemas eriliiki harjutusi: otsingu-, äraarvamise-, arutlus-, põhjendusülesanded jt. Peale lugemisoskuse arendavad need ülesanded ka teisi vajalikke oskusi (nt arutlusülesanded arendavad rääkimisoskust). Ülesandeid võib kasutada ka sõltuvalt tunniteemast. Näiteks sidesõnade/ lühendite teemade juures võib paluda õpilastel need kõik tekstist üles leida ning seletada nende kasutamise reegleid või tähendust. Edasiliikunud etappidel võib paluda õpilastel ära arvata konteksti järgi võõrsõnade tähendust või pildi järgi ära arvata artikli sisu. (Kikerpill ja Kingisepp 2000: 26)

Ülalpool mainitud teeme järel, et küsitatud Ida-Virumaa noored ei viibi piisavalt meedia keskkonnas, mis esiteks ei võimalda neil olla kõikidest Eesti uudistest kursis ning teiseks pidurdab see sihtkeele arengut. Selleks, et tõsta huvi meedia kuulamise ja lugemise vastu, tuleb õpilastele pakkuda erinevaid kaasakiskuvaid ülesandeid, liikudes lihtsamast raskemale.

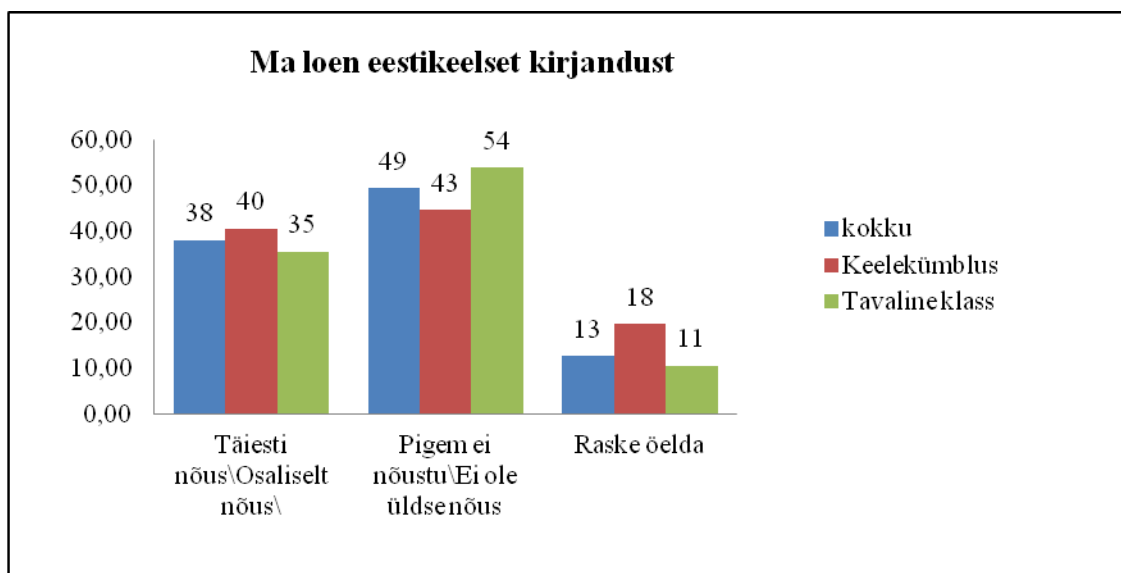
3.2.4.2. Eesti keelse kirjanduse lugemine

Lugemine on lastele väga vajalik nii emakeeles kui ka teises keeles. Lugemise käigus areneb laste tähelepanu, mõtlemine, tajumine, fantaasia, pareneb nende lugemis- ja väljendusoskus, rikastub sõnavara, lugemine kasvatab keelekultuuri (Mallane ja Vaikmäe 2010: 5).

Tänapäeval räägitakse palju sellest, et tänapäeva noored ei armasta lugeda. Seda arvamust kinnitab ka üks Kohtla-Järve õpetaja: „*Muidugi ma räägin, et nad võtaks eestikeelset raamatut raamatukogust lugeda, kui me õpime mõnda kirjanikku, või vaataks eestikeelset multifilmi või filmi (teema, programmi järgi), kuid lapsed ei loe oma emakeeles eriti, seda enam ei hakka nad ka eesti keeles lugema. Nad ei ole sellest huvitatud. Ma ei saa neid motiveerida, kui nad ei taha*“. Lugemise vastu huviga seotud

probleemi ette aianud lõputöö autori ülesandeks on välja tuua, kas tänapäeva Ida-Virumaa noored loevad eestikeelset kirjandust või mitte.

Tulemusena on selgunud, et 49% õpilastest pigem või üldse ei loe eestikeelset kirjandust, 38% – loeb ning 13% küsitluid on raske vastata (vt Joonis 9). Nende näitajate järgi võib järeldada, et osale küsitluid Ida-Virumaa noortest ikkagi meeldib lugeda ning neid lapsi tuleb edasi toetada ning lugemiseks motiveerida. Kuigi teisest küljest enamus küsitluid kas ei loe kirjandust või nendel on raske vastata sellele küsimusele. Selleks võib olla palju põhjusi. Esiteks, peavad mõned lapsed lugemist igavaks asjaks, teised ei leia selleks aega, kolmandad on lihtsalt laisad. Nagu räägivad Sirgid Mallane ja Imbi Vaikmäe oma raamatus „Lugeda on vahval“, „lugema ei saa lapsi panna keelamiste ja käskimistega, selleks saab ahvatleda, meelitada ja julgustada“. Seega peaksid kõigepealt vanemad innustama lapsi lugemiseks, koolis aga saavad seda teha õpetajad.

Joonis 9. Eestikeelse kirjanduse lugemine küsitluid õpilaste seas protsentides

Õpetaja on eriti nooremas koolieas autoriteet ning seda võib kasutada lugemishuvi äratamiseks. Selleks on olemas palju võimalusi. Eelpool mainitud raamatu autorid pakuvad õpetajatele palju häid mõtteid ja võtteid lugema innustamiseks. See nõuab loomulikult õpetajatelt mahukat eeltööd ja tahet, aga laste targad pead tasuvad seda ära. Lisaks sellele on õpetajatele toeks erinevad materjalid praktiliste soovitusetega. Näiteks

Merle Ojamets „Lihtne lugemine“, Sigrid Mallene ja Imbi Vaikmäe „Lugeda on vahva!“, Tuuli Koitjärv „Lahe lugeda, mõnus mõtelda“ jmt.

Küsitletud Ida-Virumaa õpilaste seas on vähene huvi eesti kirjanduse lugemise vastu. Seda olukorda võib parendada erinevate võtetega. Üheks peamiseks õpilasi aktiveerivaks meetodiks on erinevad mängud. *“Mäng pakub aktiivse ja emotsionaalse tegevusena huvi igas vanuses õpilasetele. Mängimise eesmärgiks on teadmiste omandamine, kinnistamine ja kordamine ning mälu ja tähelepanuvõime arendamine, meelega, uute teadmiste andmine ja teadushimu ergutamine”* (Mallene ja Vaikmäe 2010: 6). On hästi mängida veerandi viimastes tundides, kui hinded on pandud ja mängimiseks on õppeaega. Samuti võib mängida lastega näiteks klassijuhatajatunnis või klassiõhtul.

Peale mängude on olemas ka erinevaid viise lugemishuvi äratamiseks. Kõige lihtsam on see, et õpetaja laual (või teises kohas klassis) võiksid alati olla avatud lasteraamatud. Kord kuus võiks teha klassivälise lugemise tundi, kus õpilased saavad võimaluse jutustada mõnest loetud raamatust. Õpetaja võiks panna selle eest hinded, et lapsed oleksid rohkem motiveeritud. Õpilastel võiks olla ka oma „raamatupuu“, kus iga lehekese oksal oleks kirjas loetud raamatu andmed. Aasta lõpus võiks kuidagi kiita õpilast, kes luges kõige rohkem. Õppetekstidena võib võtta ka erinevaid väljalõike lastekirjandusest. (Mallene ja Vaikmäe 2010: 7-8) Minu arvates sobivad kõik need soovitused ka Ida-Virumaa õpilaste lugemiseks motiveerimiseks, on vaja ainult õpetaja tahtmist.

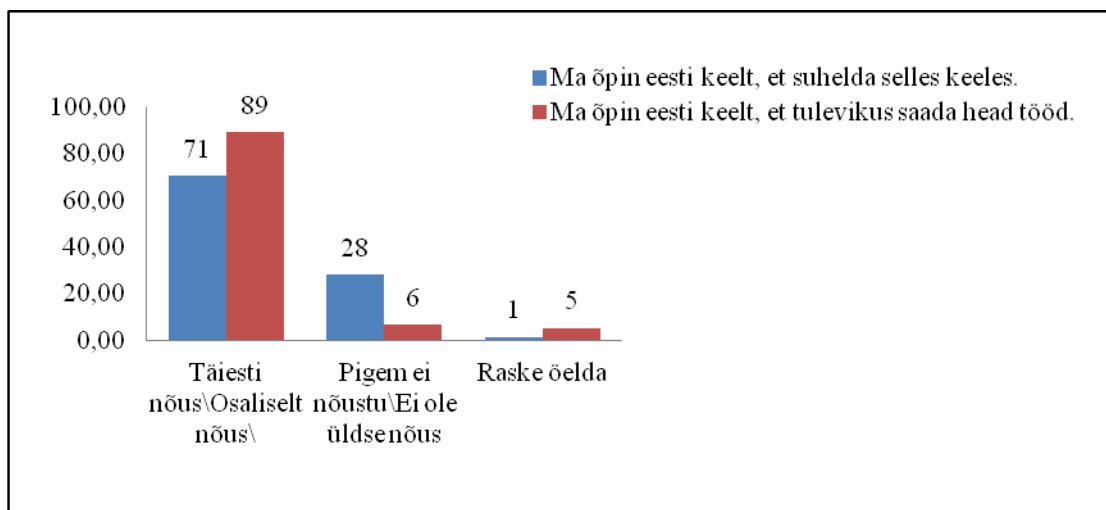
Järeldusena ei loe enamik küsitletud Ida-Virumaa noori eestikeelset kirjandust, mis pidurdab nende tutvumist eesti kultuuriga eesti kirjanduse kaudu. Õpetajad peaksid rohkem sellele tähelepanu pöörama ning innustama lapsi lugemiseks kõigepealt ise olles lugemise armastaja.

Kokkuvõtteks võib öelda, et küsitletud Ida-Virumaa õpetajad püüavad looma eriliiki keelekeskkonna variatsioone, kuigi ei õnnestu see mitte alati heal tasemel.

3.3. Sihtrühma motivatsioon keeleõppeks

94% küsitletud õpetajatest leiab, et õpilasi on vaja keeleõppeks motiveerida. Eriti on see oluline Ida-Virumaal, sest siin on vähe või üldse ei ole kohti, kus võib õpitavat keelt kasutada. Seega tuleb õpilastele kogu aeg näidata ja tutvustada reaalseid keelekasutamise võimalusi.

Uurimuse tulemusena selgus, et 75% küsitletud Ida-Virumaa õpilastest on täiesti või osaliselt nõus väitega, et eesti keel on vajalik. Lisaks sellele on õpilastel suur instrumentaalne motivatsioon (vt Joonis 10). See on seotud sellega, et lapsi motiveeritakse nii koolis kui kodus, et keel on vajalik hästitasustatud töö leidmiseks. Selleks nad keelt õpivadki. Samuti 71% küsitletutest on täiesti või osaliselt nõus väitega, et nad õpivad keelt, et suhelda eestlastega. Kuigi samas 80% õpilastest vastas, et oma sõpradega ja klassikaaslastega suhtlevad nad ainult vene keeles. See ei tähenda, et õpilastel puudub integratiivne motivatsioon. Ma arvan, et see on seotud sellega, et õpilased küll õpivad keelt suhtlemiseks, kuid suhtlemist nad alustavad alles siis, kui teevad endale keelt niivõrd selgeks, et saaks vabalt suhelda.

Joonis 10. Motivatsioon keeleõppeks protsentides

Selleks, et tõsta õpilaste välist motivatsiooni keeleõppeks (Kidron 2001: 115) püüab enamik õpetajatest mitmekesistada tunde erinevate meetodite ja võtetega:

„Kasutan aktiivõppemeetodeid. Tunnid peavad olema mitmekesised, huvitavad, mis

panevad õpilasi õppima, mõtlema, tegutsema, uurima jne“ (Narva eesti keele õpetaja); „Püüan oma tunde huvitavamaks teha: kasutan igas tunnis multimeediaprojektorit, otsin iga teema juurde interaktiivseid mängu, ristsõnu jne“ (Kohtla-Järve eesti keele õpetaja);

„Korraldan viktoriine, mängu, rühmatöid. Lastele kleebin heade vastuste eest värvilisi kleepse“ (Narva eesti keele õpetaja). Näiteks üks Narva eesti keele õpetaja keeleõppe motivatsiooni tõstmiseks aitab aga õpilastel leida sõpru ja tuttavaid eestlaste seast. See motiveerib minu arvates tõepoolest õpilasi tõhusamaks keeleõppimiseks, sest elav suhtlemine aitab avastada oma keeleoskuse tühikuid ja nõrku kohti. Lisaks see aitab adekvaatselt hinnata oma keeleoskust. See on eriti oluline küsitletud Ida-Virumaa õpilaste puhul, sest 75% neist arvab, et nad valdavad keelt hästi, kuigi neil ei ole elavat suhtlemist eestlastega ning nad saavad oma keeleoskust hinnata ainult eesti keele tunni hinnete kohaselt.

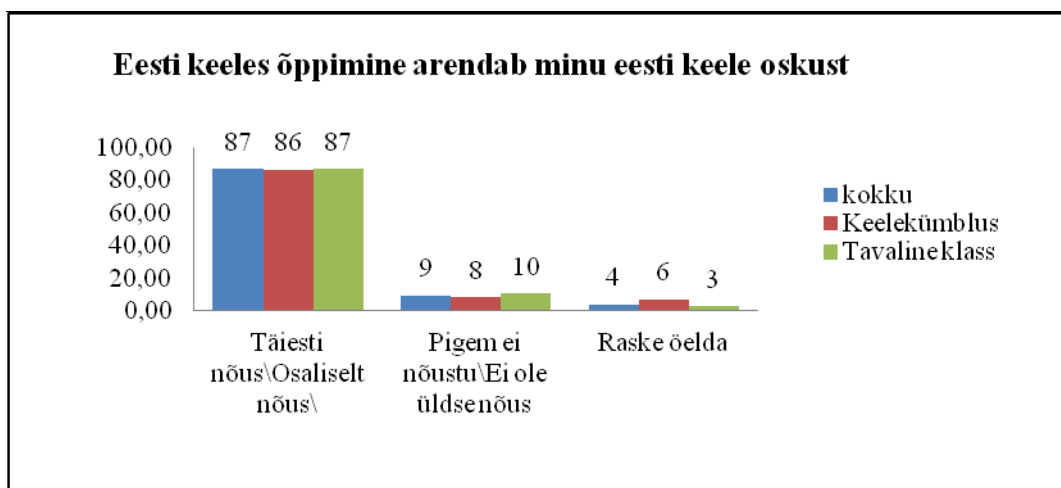
Võttes arvesse eespool mainitud, võib kokkuvõtvalt öelda, et küsitletud õpetajad tõstavad õpilaste välist motivatsiooni keeleõppimiseks tänu erinevatele meetoditele ning küsitletud Ida-Virumaa õpilaste sõnul on nad piisavalt motiveeritud keeleõppeks, kuid tavaelus nad ei kasuta seda keelt.

3.4. Õpilaste keeleoskuse areng

Vastavalt Ida-Virumaa tegevuskavale 2010-2014 eesti keele õpetamine üldhariduskoolides ei ole piisav ning Ida-Virumaa vajab hea keeleoskusega õpetajaid, et ka laste keeleoskus areneks.

66% sihtrühma õpetajaid märkas, et nad valdavad eesti keelt kõrgel tasemel, 20% – heal tasemel, 7% – piisaval määral ning 7% – emakeelena. Saadud tulemuste järgi ei saa peeta küsitletud õpetajate keeleoskust napina, sest see vastab valdavalt õpetaja kutsestandardile, ning oma ainet või eesti keelt õpetades ei pea õpetajatel tekkima raskusi keele kasutusega. Seega võivad õpetajad tagada õppijatele oma aine või keele õpetamist heal tasemel.

Töö ülesandeks on välja selgitada, kas õpilaste keeleoskus areneb tänu eestikeelsele õppele õpetajate ja õpilaste arvates. Nii õpetajad kui ka õpilased vastasid justkui ühest suust (87% ja 86% ulatuses), et see areneb (vt Joonis 11).

Joonis 11. Eesti keele oskuse arendamine tänu eestikeelsele õppele protsentides

Siin on aga olemas mitu reservatsiooni. Esiteks on õpilasi, kelle keeleoskus nende arvates ei arene eestikeelse õppega seoses. Ka õpetajad kinnitavad seda: *“Oleneb sellest, missugustest lastest on juttu. Keeleoskus on kõigil omal tasemel”* (Narva eesti keele õpetaja). Teiseks see areng võib olla aeglane. Nagu räägib Narva eesti keele õpetaja: *“Võib-olla passiivne areneb, aktiivne mitte. Tunnen palju hilise keelekümbuse õpilasi, kelle keeleoskus on viletsam kui tavaklassi õpilaste oma”*. Kolmandaks nagu ütles Kohtla-Järve õpetaja: *“Muidugi areneb, kuid põhikoolis ei saa endale iga kool lubada ainete õpetamist eesti keeles”*. Seega võib teha järelduse, et mõningatel õpilastel areneb keeleoskus seoses eestikeelse õppega kiiresti, teistel passiivselt sõltumata sellest, kas see on keelekümbuse- või tavaline klass. Kõik oleneb õpetaja andekusest keele õpetamisel.

Sihtrühma õpetajatelt on samuti küsitud: *mis on Teie arvates vajalik õpilaste edukaks eesti keele arenguks?* 47% õpetajatest on välja toonud keelekeskkonna, mille vajalikkust rõhutab ka selle lõputöö autor. 33% on esile toonud tahtet, mis

on „psüühika aktiivsuse avaldumine, milles subjekt püstitab teatud eesmärgi, ohjab oma käitumist, tõrjub kõrvale teised eesmärgid ja pidurdab alternatiivseid impulsse“ (Kidron 2001: 127). Ilma tahteta on raske suunata õpilasi eestikeelsesesse õppesse, kuigi õpetaja võiks leevendada tahtelise tegutsemise väliseid takistusi: püüdlusi tõkestavad, kahjustavad, raskendavad keskkonna asjaolud (Kidron 2001: 123). Selle eesmärgini võib jõuda motivatsiooni ning õpetajate ja vanemate toetusega, mida 20% küsitletud õpetajatest peavad vajalikuks soodustamiseks edukat keeleõppimist. On raske õppida keelt, kui kodus ei toeta last keeleõppimisega seotud raskuste tekkimisel, sest paljud vanemad ise ei valda keelt. Kuigi võiksid nad sellel juhul näiteks leida sugulaste või tuttavate kaudu inimest, kes võiks nende last aidata. Lisaks kui lubab pere majanduslik olukord, võib palgata järeleaitajat. Õpetajad ei saa ju pidevalt toetada õpilast keeleõppimisel, seletades nt õpilase jaoks raskeid reegleid. Õpetaja on klassis üks, õpilasi on aga palju. Lisaks mitte kõik õpilased ei pöördu õpetaja poole abi saamiseks isiklikel põhjustel.

Seega vanemate ja õpetajate ühine toetus keeleõppimiseks tooks kindlasti oma viljad ning laste keeleoskus areneks kiiremini.

Kokkuvõtteks tuleb tõdeda, et nii õpetajate kui õpilaste arvamuste kohaselt areneb eesti keeleoskus tänu eestikeelsele õppele, kuid iga õpilase puhul areneb see oma tempoga.

3.5. LAK-õpe eesti keele tundides

LAK-õpe on tänapäeval väga populaarne meetodika, mis soodustab keeleõppimist. LAK-õppe meetodeid rakendatakse igal pool Eesti koolides. Lõputöö autori ülesandeks on jõuda selgusele, kas Ida-Virumaal on kasutusel LAK-õpe.

Esiteks on välja uuritud, kas küsitletud õpetajad on LAK-õppega tutvunud või mitte.

Tulemusena selgus, et enamik õpetajatest teavad LAK-õppest. Samuti 29% õpetajatest on läbinud koolituse. Teiseks on õpetajatelt küsitud, kas nad kasutavad oma töös LAK-õppe meetodeid. Selgus, et 44% õpetajatest kasutab eesti keele tundides LAK-õppe meetodeid, 37% – kasutab osaliselt ja 19% – ei kasuta üldse. Kolmandaks on õpetajate käest küsitud, kust nad võtavad materjali oma aine õpetamiseks seoses LAK-õppega. Enamik õpetajatest ütles, et nad kasutavad interneti või koostavad materjali ise. Teine osa õpetajatest kasutab raamatuid ja õpikuid või kasutab LAK-õppe kursustelt saadud materjale. Mõned õpetajad võtavad materjale kolleegide käest.

Kokkuvõtteks eesti keele õpetajad kasutavad LAK-õppe võtteid keeleõppe tõhustamiseks.

KOKKUVÕTE

Uurimustöö eesmärgiks oli välja uurida, milline roll on õpetajatel keeleõppekeskkonna loomisel Ida-Virumaal. Alaeesmärkidena on lõputöö autor soovinud teada saada, kas sihtrühma õpilased on piisavalt motiveeritud keeleõppeks ning kas nende keeleoskus areneb tänu eestikeelsele õppele küsitletud õpetajate ja õpilaste arvates.

Tööst järeldub, et õpetajate arvates on keelekeskkond vajalik ning nad teadvustavad oma tähtsust selle kunstlikul loomisel. Probleemidena võivad osutada soovi ja aja puudus keelekeskkonna kujundamiseks. Ideed keeleõppekeskkonna loomiseks on õpetajatel olemas ning nad viivad need ellu, pakkudes õpilastele erinevat klassivälist tegevust. Õpilaste seas nii tavalises klassis kui hilise keelekümbluse klassis pole aga klassi ja kooli tasandil korraldatavad üritused populaarsed. Meedia ja kirjalikus keelekeskkonnas ei viibi küsitletud õpilased piisavalt, kuid õpetajad peavad vajalikuks suunata õpilasi eestikeelsete telekanalite vaatamisele ning eestikeelsete ajalehtede/ajakirjade/ kirjanduse lugemisele. Ise keelekandja rollis olles õnnestub õpetajail hoida tunnikeelena eesti keelt, kuid väljaspool klassi on ikkagi rohkem kasutusel vene keel. Klassi visuaalse keelekeskkonda kujundavad aga õpetajad peamiselt eesti keeles.

Eespool kirjutatud kokkuvõtteks võib tõdeda, et õpetajatel on tähtis roll keeleõppekeskkonna kujundajana, sest ta loob keeleõppekeskkonda rääkivate seinte, klassiväliste tegevuste, sihtkeele kasutamise tundides kaudu ning suunates õpilasi meedia ja kirjalikku keskkonda. Tuleb aga lisada, et ilma reaalse keskkonnata kaob õpilastel motivatsioon keeleõppimiseks ja keelekasutuseks. Tänu tehnilisele keelekeskkonnale areneb keel aeglaselt ning keeleoskus jääb passiivseks – seda tõestavad küsitletud õpilased.

See uurimustöö on aidanud välja selgitada, millised õpetaja poolt loodud keeleõppekeskkonna variatsioonid ei paku õpilastele huvi (vt alapeatükk 3.2.1 ja 3.2.4). Need näitavad õpetajatele valdkondi, millistes tuleb rohkem õpilasi motiveerida. Lõputöö autor pakub erinevaid mõtteid ja võtteid olukorra parendamiseks (vt alapeatükk 3.2).

Selle töö kirjutamisel on autor kogunenud ka ise hulga ideesid ja kogemusi: tehtud töö on näidanud, kuidas võib keelekeskkonda luua oma tundides ning klassiväliste tegevuste kaudu, mis on hea „algkapital“ tulevases õpetaja töös.

Lõputöö autor on arvamisel, et valitud meetod on püstitatud ülesannete lahendamiseks sobiv. Edasi võib uurida keeleõppekeskkonna loomise võimalusi varajase keelekümbluse klassides Ida-Virumaal.

SUMMARY

The role of the teacher in the formation of the language learning environment

This topic is quite timely nowadays because according to the census enumeration of 2012 there are 72 % of Russian speaking people and 20 % of the Estonians in Ida-Virumaa. This shows the big concentration of Russian speaking people in this area and the lack of the real language communication environment. This, in turn, has an impact on the knowledge of the Russians of the Estonian language: they lose the motivation to study and use of the state language. To prevent this situation, teachers should create a language environment.

Teacher's role in forming the language environment is quite high. The teacher should be the native speaker at first, who uses the target language on the lessons and outside the classroom. The teacher is that particular person who motivates students in studying and using the learning language, creating the learning environment on the lesson, in out-of-class activities, where the student can apply the learnt knowledge and skills.

The aim of this study is to identify the role of the teacher in the formation of the Estonian language learning environment. To achieve this, the author has the following objectives:

- processing of theoretical material
- conducting a survey among teachers and students in the target groups
- collection, analysis and processing of data
- conclusions.

The study was conducted among Russian schools in Ida-Virumaa. Among them there were as ordinary schools as schools with language immersion. 150 students from three schools in Narva and three schools in Kohtla –Jarve participated in this survey. 17 teachers from four Narva schools and five Kohtla-Jarve schools were interviewed.

This study shows that according to the opinion of teachers of Ida-Virumaa the language environment in the region is essential. Also the teachers point that the teacher plays the main role in the forming of the language environment. However, forming this environment a teacher may face the following obstacles: the lack of desire or time to create the environment, the lack of his own classroom or the lack of motivation among students to use the language. Teachers have enough number of ideas for creating this language environment; they put them into practice, offering students a variety of extra-curricular activities. However, the attendance of these events by the students from ordinary classes and the classes of language immersion is low. In addition to this, the survey showed that students do not read Estonian newspapers and literature, do not watch the Estonian news though the teachers think it is very important. It should also be noted that teachers can create a language environment in the classroom, using mainly the target language and decorating the walls on this language, but in everyday life outside the classroom Russian language is mainly observed.

This work proves that a teacher plays an important role in the creation of language learning environment, but due to an artificially created language environment language skills develop slowly and the knowledge of the language remains passive.

This work may serve as an aid in the creation of language learning environment to future young teachers, because the work contains different solutions and methods of creating the language environment and how to make this process full of fun and excitement.

KIRJANDUS

- Anti Kidron 2001. Psühholoogia põhisuunad. Tallinn.
- Dereklejeva = Дереклеева Н. И. 2003. *Классный руководитель*. Москва.
- Diana Joassoone ja Ene Peterson 2011. *Video ja television lõimitud keele- ja aineõppe toetajana*. Tartu.
- EKSS = Eesti Keele seletav sõnaraamat. <http://www.eki.ee/dict/ekss/> (viimati vaadatud 12.04.2013).
- Gertsena = Герцена А. И. 2000. *Методика обучения русскому как иностранному*. Санкт-Петербург.
- Ida-Virumaa tegevuskava 2010-2014. https://www.siseministeerium.ee/public/Ida-Virumaa_tegevuskava_ja_rakenduskava.pdf (viimati vaadatud 21.02.2013).
- Peeter Mehisto, David Marsh, María-Jesús Frigols, koostöös Kai Võlli ja Hiie Asseriga 2010. *Lõimitud aine- ja keeleõpe*. Tallinn.
- Silvia Kera 2005. *Kuidas elab kooliklass?* Kirjastus Ilo.
- Sirgid Mallane, Imbi Vaikmäe 2010. *Lugeda on vahva!* Tallinn.
- STAT = Statistika andmebaas. http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=RV0222&ti=RAHVASTIK+SOO%2C+RAHVUSE+JA+MAAKONNA+J%C4RG%2C+1%2E+JAANUAR&path=../Database/Rahvastik/01Rahvastikunaitajad_ja_koosseis/04Rahvaarv_ja_rahvastiku_koosseis/&lang=2 (viimati vaadatud 20.02.2013).
- Tiina Kikerpill, Leelo Kingisepp 2000. *Keelekeskkond võõrkeeleõppe toetajana*. Tallinn.
- Valdek Rohtma 2004. *Klassijuhataja*. Kirjastus Ilo.
- ÕKS = Õpetaja kutsestandard 2010. http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10086813/lae/109_standard.pdf (viimati vaadatud 19.02.2013).
- ÜHS AK 2007-2013 = Üldharidussüsteemi arengukava 2007-2013. <http://www.hm.ee/index.php?03236> (viimati vaadatud 12.04.2013).
- Ülle Rannut 2003. *Muukeelsete õpilaste integreerimine eesti koolis*. Tallinn.

LISAD

Lisa 1. Küsimustik õpilastele

Lugupeetud küsimustiku vastaja!

Mina, Anastassia Antropova, kirjutan oma lõputööd teemal „Klassijuhataja roll keeleõppe keskkonna kujundajana“. Minu lõputöö praktiline osa hõlmab uuringut, mille läbiviimises vajan Teie abi. Palun täita küsitlus, mille eesmärgiks on selgitada välja Teie kaasatust eestikeelses keelekeskkonnas.

Olen Teile tänulik uurimistöe läbiviimisel kaasa aitamise eest. Hindan Teie arvamust kõrgelt. Küsimustiku tulemustes ei kajastata Teie isikut.

Kool _____

Klass _____

- I. Loe väited läbi ja pane ristike (x) vastavasse tulp, kui oled väitega täiesti nõus, osaliselt nõus, pigem ei nõustu, ei ole üldse nõus või Sul on raske öelda. Igas reas saad valida ainult ühte vastusevarianti.

Väide	Täiesti nõus	Osaliselt nõus	Pigem ei nõustu	Ei ole üldse nõus	Raske öelda
Ma oskan eesti keelt hästi					
Eesti keel on vajalik.					
Ma õpin eesti keelt, et suhelda selles keeles.					
Ma õpin eesti keelt, et tulevikus saada head tööd.					
Eesti keeles õppimine arendab minu eesti keele oskust.					
Minu jaoks on tähtis osaleda kooliüritustel.					
Ma väärtustan eesti kultuuri.					
Ma käin Eesti looduspaikades.					
Ma käin eestikeelsetes keelelaagrites.					
Ma käin eestikeelsetel teatrietendustel.					
Ma osalen eestikeelsetes ekskursioonides.					

Ma külastan eestikeelseid näituseid.					
Ma osalen õpilasvahetuses eestikeelsete koolidega.					
Ma käin eestikeelses huviringis.					
Klassijuhataja suhtleb minuga eesti keeles.					
Osalen koolisestest eestikeelsetes klassivälistes üritustes.					
Osalen eestikeelsetes klassivälistes konkurssides linnaülesel/ maakondlikul/ üleriigilisel tasandil.					
Ma kasutan eesti keelt väljaspool kooli ühiskohtades, nt poes, teatris, ühistranspordis jmt.					
Ma vaatan eestikeelseid saateid.					
Loen eestikeelset ajakirjandust.					
Loen eestikeelset kirjandust.					

II. Loe küsimused läbi ja pane ristike (x) sinule sobiva vastusega ruutu. Igas reas saad valida ainult ühte vastusevarianti.

Mis on Sinu emakeel?

- Eesti keel
- Vene keel
- Muu _____

Mis keeles Sa suhtled oma klassikaaslastega?

- Ainult eesti keeles
- Pigem eesti keeles
- Pigem vene keeles
- Ainult vene keeles
- Muu _____

Mis keeles Sa räägid oma vanematega?

- Ainult eesti keeles
- Ainult vene keeles
- Nii eesti kui ka vene keeles
- Muu _____

Mis keeles Sa suhtled oma sõpradega?

- Ainult eesti keeles
- Pigem eesti keeles
- Pigem vene keeles
- Ainult vene keeles
- Muu _____

Mis keeles räägib klassijuhataja tundides?

- Ainult eesti keeles
- Pigem eesti keeles
- Pigem vene keeles
- Ainult vene keeles
- Muu _____

Mis keeles räägib Sinuga klassijuhataja vahetunnis?

- Ainult eesti keeles
- Pigem eesti keeles
- Pigem vene keeles
- Ainult vene keeles
- Muu _____

Mis keeles räägib klassijuhataja klassijuhatajatunnis?

- Ainult eesti keeles
- Pigem eesti keeles

- Pigem vene keeles
- Ainult vene keeles
- Muu _____

Mis keeles räägib teiega klassijuhataja klassivälistes tegevustes (nt ekskursioonidel, muuseumiskäigul)?

- Ainult eesti keeles
- Pigem eesti keeles
- Pigem vene keeles
- Ainult vene keeles
- Muu _____

Lisa 2. Küsimustik klassijuhatajale

Lugupeetud klassijuhataja!

Mina, Anastassia Antropova, kirjutan oma lõputööd teemal „Klassijuhataja roll keeleõppe keskkonna kujundajana“. Minu lõputöö praktiline osa hõlmab uuringut, mille läbiviimises vajan Teie abi. Palun täita küsitlus, mille eesmärgiks on selgitada välja, kuidas õpetajad loovad keeleõppe keskkonda.

Olen Teile tänulik uurimistöö läbiviimisel kaasa aitamise eest. Hindan Teie arvamust kõrgelt. Küsimustiku tulemustes ei kajastata Teie isikut.

1. Mis aine õpetaja Te olete?
2. Kas eesti keel on Teile vajalik?
3. Kas keelekeskkond on keeleõppes vajalik?
4. Kui JAH, siis miks?
5. Milline roll on õpetajal keelekeskkonna loomisel?
6. Kuidas Teie arvates saab luua keelekeskkonda?
7. Millised on raskused keelekeskkonna loomisel?
8. Mis keeles suhtlete õpilastega tunnis, vahetunnis, igapäevaelus, klassijuhatajatunnis, klassivälises tegevuses?
9. Kuidas Te organiseerite klassiväliseid töid?
10. Kas Te organiseerite oma klassile eestikeelseid üritusi (teatris-, muuseumiskäik, kontsert, ekskursioon)?
11. Kui JAH, siis milliseid?
12. Kas on vaja motiveerida lapsi keeleõppeks?
13. Kuidas Te motiveerite lapsi keeleõppeks?
14. Kui tihti toimub klassitund?
15. Mis on klassijuhataja tunni eesmärgid?
16. Kas Te kutsute klassijuhataja tundi eesti keelt kõnelevaid külalisi?

17. Kuidas Te ise hindate oma eesti keele oskust?
18. Mis on Teie arvates vajalik õpilase edukaks eesti keele arenguks?
19. Mida teate LAK-õpest?
20. Kas Te rakendate LAK-õppe reegleid ka oma aine õpetamisel?
21. Kui JAH, siis kust Te võtate materjali oma aine õpetamiseks seoses LAK-õppega ?
22. Kas laste keeloskus areneb Teie arvates tänu eestikeelsele õppele?
23. Kas ja kuidas Te kujundate oma klassiseinu?
24. Milline informatsioon on klassi seintel väljas?
25. Mis keeles esineb informatsioon klassi seintel?
26. Milliseid üritusi korraldab Teie kool eesti keele õppimiseks? (keeltelaager, õpilaste vahetus, eestikeelsed konverentsid, külaliste kutsumine)
27. Kas Te motiveerite lapsi vaatama eestikeelseid telekanaleid, lugema eestikeelseid ajakirju/ajalehti?
28. Kui JAH, siis kuidas?
29. Kas Te peate vajalikuks suunama õpilasi eestikeelsete telekanalite vaatamisele?
30. Kas Te peate vajalikuks suunama õpilasi eestikeelsete ajakirjade ja/või ajalehtede lugemisele?

Lisa 3. Küsimustik aineõpetajale

Lugupeetud aineõpetaja!

Mina, Anastassia Antropova, kirjutan oma lõputööd teemal „Klassijuhataja roll keeleõppe keskkonna kujundajana“. Minu lõputöö praktiline osa hõlmab uuringut, mille läbiviimises vajan Teie abi. Palun täita küsitlus, mille eesmärgiks on selgitada välja, kuidas õpetajad loovad keeleõppe keskkonda.

Olen Teile tänulik uurimistöe läbiviimisel kaasa aitamise eest. Hindan Teie arvamust kõrgelt. Küsimustiku tulemustes ei kajastata Teie isikut.

1. Mis aine õpetaja Te olete?
2. Kas eesti keel on Teile vajalik?
3. Kas keelekeskkond on keeleõppes vajalik?
4. Kui JAH, siis miks?
5. Milline roll on õpetajal keelekeskkonna loomisel?
6. Kuidas Teie arvates saab luua keelekeskkonda?
7. Millised on raskused keelekeskkonna loomisel?
8. Mis keeles suhtlete õpilastega tunnis, vahetunnis, igapäevaelus, klassijuhatajatunnis, klassivälises tegevuses?
9. Kuidas Te organiseerite klassiväliseid tööd?
10. Kas Te organiseerite klassidele, kus Te loete oma ainet eestikeelseid üritusi (teatris-, muuseumiskäik, kontsert, ekskursioon)?
11. Kui JAH, siis milliseid?
12. Kas on vaja motiveerida lapsi keeleõppeks?
13. Kuidas Te motiveerite lapsi keeleõppeks?
14. Kuidas Te ise hindate oma eesti keele oskust?
15. Mis on Teie arvates vajalik õpilase edukaks eesti keele arenguks?
16. Mida teate LAK-õpest?
17. Kas Te rakendate LAK-õppe reegleid ka oma aine õpetamisel?

18. Kui JAH, siis kust Te võtate materjali oma aine õpetamiseks seoses LAK-õppega ?
19. Kas laste keeloskus areneb Teie arvates tänu eestikeelsele õppele?
20. Kas ja kuidas Te kujundate oma klassiseinu?
21. Milline informatsioon on klassi seintel väljas?
22. Mis keeles esineb informatsioon klassi seintel?
23. Milliseid üritusi korraldab Teie kool eesti keele õppimiseks? (keeltelaager, õpilaste vahetus, eestikeelsed konverentsid, külaliste kutsumine)
24. Kas Te motiveerite lapsi vaatama eestikeelseid telekanaleid, lugema eestikeelseid ajakirju/ajalehti?
25. Kui JAH, siis kuidas?
26. Kas Te peate vajalikuks suunama õpilasi eestikeelsete telekanalite vaatamisele?
27. Kas Te peate vajalikuks suunama õpilasi eestikeelsete ajakirjade ja/või ajalehtede lugemisele?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Anastassia Antropova (sünnikuupäev: 24.01.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Õpetaja roll keeleõppekeskkonna kujundajana, mille juhendaja on Pille Lille,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas

27.05.2013